

LJUBLJANSKI ZVON

FEBRUAR

1917

LETNIK 37.

ŠTEVILKA 2.

Vsebina februarkega zvezka:

1. Anton Novačan: <i>Oče Mrak</i>	57
2. Fran Albrecht: <i>Sebi v album</i>	58
3. Alojz Kraigher: <i>Mlada ljubezen</i>	59
4. Dr. Jož. Glonar: <i>Govor ob desetletnici Gregorčičeve smrti</i>	68
5. Ivan Cankar: <i>„To so pa rože!“</i>	79
6. Ivan Cankar: <i>Tisto vprašanje</i>	82
7. Fran Albrecht: <i>Vrt blaženih</i>	84
8. Anatole France: <i>Novoletno darilo gospodičnici Doucinki</i>	85
9. Oton Župančič: <i>Goriškim izgnancem</i>	89
10. Ivan Albrecht: <i>Senca</i>	90
11. Dr. Ivo Šorli: <i>Iz prakse</i>	91
12. V. B.: <i>V Silvestrovi noči</i>	95
13. Stanko Svetina: <i>Moje pomladi</i>	96
14. Dr. Franc Derganc: <i>Henri Bergson</i>	101
15. Listek.	106

Publikacije Leonove družbe za leto 1916. Anton Debeljak: Dr. Mihael Opeka: Rimski verzi. — Dr. Jož. A. Glonar: Meško Ksaver: Dve sliki. — Dr. Simon Dolar: Aleš Ušeničnik: Knjiga o življenju. — Fran Erjavec: *Pedagoški letopis* za leto 1915. XV. zvezek. — I. C.: *Zastojkarji*.

Listnica upravnštva: Ker je prva številka „Ljublj. zvona“ pošla, se ponatisne. Novi naročniki, ki so naročnino že plačili, prejmejo najprej drugo številko, prvo pa kakor hitro bo ponatis gotov. Obenem nanzanjamo, da bo tretja številka poslana le še onim, ki so naročnino poravnali.

Redakcija tega zvezka se je zaključila 15. januarja 1917.

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 12 K, za pol leta 6 K, za četrt leta 3 K, za vse neavstrijske dežele po 15 K na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 1 K 30 h. =====

Odgovorni urednik: Oton Župančič.

Upravništvo v „Narodni tiskarni“ v Ljubljani, Knaflava ulica št. 5.

Lastnina in založba „Tiskovne zadruge“ z. z. o. z. v Ljubljani.

Tisk „Narodne tiskarne“.

Anton Novačan:

Oče Mrak.

Še na kolenih velik, a ves krotak
in z mólkom ropotaje
križev pot moli oče Mrak
od postaje za pokoro do postaje.

Tam gori pa Jezusa bijejo,
mu vežejo svete roke,
in Judje na njega vpijejo:
„Na nas in na naše otroke!“

In težki križ zadenejo
na njegove šibke rame,
in ko umira, mu silijo
jesiha, grenke omame.

Opaha kolena si oče Mrak
in jezen se z Judi krega,
in nič ponižen, nič več krotak
preklinja jih: „Kačja zalega!“

In zunaj v krčmi je vina pil,
pri vinu vse bolje umeje
in misli na tihem, ko bi vsaj bil
on Jožef iz Arimateje.

Fran Albrecht:

Sebi v album.

Predolgo, brat, si hodil z množico!
Iščoč svoj pot na zmotnih nje stezah
si pil resnico v kalnih nje vodah
z žejo posestrimo, ki glad ji drug.

Zastonj si spenjal se v prepade muk
in radosti; zaman se zval, iskal
sredi ljudi! Ah, komaj vstal, — si pal,
goreča bilka v morju nočnih step.

Ker ljubil si ljudi, si sebe klel ...
Ko si pod njih šotori nočeval,
ugaslim srcem še si daroval
plamena carskega poslednji žar.

Razgaljeno te vidim pred seboj,
ničevost naših mrtvih dni — o laž!
Kar ti globin, kar ti lepote imaš,
je vse le plitvih, motnih vód pokoj ...

Bila je noč; v njo planil je vihar
kot bič užaljenega pra-duha,
pojoč memento strašni prek sveta —
in solnc neslutnih deviški sòj ...

Pozdravljen sòj, da merim se s teboj!
Pozdravljen zdaj, ti veliki moj stud:
odkril življenje si mi, čudo čud,
nadzemskega ponosa slôvo: sam!

Flojz Kraigher:

Mlada ljubezen.

(Dalje.)

II.

„Servus! Ti si, Dreja? Bog te živi!“
Tomo leži na vrtu v travi s knjigo pred seboj, in se začudeno ozira v prišleca, ki se mu smeje z otroško dobrodušnimi očmi.
„Zdaj sem te zalotil . . . Pravijo, da si že štirinajst dni doma; pa te nikjer ne srečam v mestu.“

Andrej Praznik je malo kratkega pogleda; zlat nanosnik se mu sveti pred mežikajočimi očmi, obraz mu je raztegnjen od pristrčnega veselja, zobje mu bliskajo izmed rdečih ustnic. Lasje in brki so mu svetle, sivo-rumene barve; oči so sinje-modre. Vse je svetlo in prijazno na njem in okoli njega; naivna odkritosrčnost, zaupljivost in dobrotava veje od njega. Rast mu je malo nizka, a čvrsta in umerjena. Domobrantska poročniška obleka mu tesno oklepa ude, sablja in portepej bleščita v solncu.

„V travo sédi, Dreja! Zofe nimam, kakor vidiš,“ — ga povabi Tomo.

Poročnik séde in si začne viti cigareto. Zobje in oči se mu še vedno smejejo, a pomalem se ga loteva majčkena zadrega.

„Ti študiraš, Tomo? Resnično pravijo, da si se vrnil ves skesan domov. — Kaj me gledaš? Hitro ti povem, po kaj sem prišel.“

„Ali ti lahko čestitam? Si se zaročil z Miro?“

„Vraga sem se zaročil,“ — ga pogleda Dreja očitajoče. Obraz se mu nenadoma zresni, a dobrodušni nasmešek mu zmirom zopet sili nanj. „Miro tako poznaš; jasnega odgovora ne dobiš od nje. Samo igračkanje . . . Ali je tako otročja, ali kaj? . . . Ha . . . ali me ima za norca?“

Pa se zasmije z najljubeznivejšo pristrčnostjo, — kot bi se mu zdelo vse to neverjetno, vsako yaranje izključeno . . .

„Mira me je poslalala k tebi, Tomo. Govoriti hoče s teboj.“

Tomo ga pogleda vprašujoče; oni pa se mu zasmije še pristrčneje in še bolj zvonko:

„K njej te moram pripeljati. Na vsak način! Za vsako ceno!“ oponaša njeno muhasto odločnost. „Le računaj! Kaj zahtevaš? — po odvetniških pristojbinah?“

„Kaj pa hoče?“

„Jaz res ne vem. Že nekaj tednov jej prihajaš prav pogostokrat na misel. Jaz sem že čisto ljubosumen, dragi moj.“

Skozi cigaretni dim se mu prevejano heheče:

„Kaj me gledaš? — Neko pismo bi menda rada imela . . . Z Javornikom mešetari in mešetari . . . On se izgovarja nate . . . Toliko sem ujel. Nič mi ne povesta, mrcini.“

Tomo skoči na noge, zašeta par korakov, obstoji in se zagleda v krošnjo jablane:

„Kdaj pa bi me rada videla?“

Tudi Praznik vstane:

„Kar takoj, prijatelj! Do petih morava biti tam; potem gremo pod Tivoli na izprehod.“

„No, če že morava . . .“

„Hahaha . . . To niso šale, dragi moj! Ti si pozabil, kdo je Mira.“

— Med potom v mesto je Tomo malo čmeren. Deloma občuti zadoščenje, da se njegova nekdanja ljubica zopet bavi z njim; deloma pa ga skrbi, če jej ni nadporočnik Javornik že pokazal pisma, ki mu ga je bil pisal Tomo v njegovo prejšnjo garnizijo v Bukovini. Iz Praznikovih besed bi sklepal, da se to še ni zgodilo; in Žitnik je odločne volje, kaj takega sploh zabraniti. Saj to že vse ni več resnično, kar je bil takrat napisal . . . Vroče mu postane v prsih, če si predstavlja, da bi Mira brala njegov popis tistih osmošolskih zaljubljenih otročarij . . . sentimentalnih čustev, vzdihov, javkanj . . . Ali se ni bil do priskutnosti izjavkal v svojem pismu? — Takšno narejeno javkanje!? — Sploh je bilo vse vkup narejeno. Čustva narejena, vzdihni narejeni, — ljubezen sama je bila narejena in prisiljena. — Iz najglobljega kotička v duši se mu vzdiga glasek: — Zdaj lahko sodiš, Tomo, ko imaš za seboj že tudi prisiljeno ljubezen! — A Tomo ga ne sliši in ga noče slišati . . . In vsa kri mu buhne v glavo ob spominu, kako je bil razložil v svojem pismu Miro, njena čustva in njeno nprav, njeno — ljubezen . . . Ali jej ni bil sploh odrekel — sposobnosti za ljubezen? — — Bog obvaruj: tega pisma Mira ne dobi v roke!

Nenadoma se spomni, da bi bilo pametneje, poiskati Javornika mesto Mire. Kako je mogel, — kako je smel sploh ziniti o tistem

pismu? — Nekdaj sta bila uganila, da človeka izmodri samo izkušnja, doživljaj. Javornik — kot literat — je bil pristavil, da more najti človek tudi v literarnem delu — doživljaj. Umetniško opisano spoznanje; kos tujega življenja, zoblikovan, na novo ustvarjen na papirju, odkritosrčno pripovedovan v iskrenih, toplih stavkih, zgrajen prepričevalno in resnično iz prekipevajoče duše čutečega človeka, — te lahko globlje zgrabi in pretrese nego lasten doživljaj. Nadporočnik Javornik in Tomo sta se bila torej domenila, da hočeta v umetniških — vsaj v kolikor toliko umetniških — spisih drugi drugemu izpovedovati dogodke svojega življenja, predvsem seveda — ljubezenskega življenja. Tako pomore morda časi prijatelju prijatelj do bridkega spoznanja, do modrosti in razumevanja, — in mu prihrani pot trpljenja in bolečin in razočaranj, ki vodi k njim. — Javornik, ljubitelj in ljubimec žensk, je pisal prav pogostokrat. Ko pa je hotel v povračilo tudi Tomo nekaj spisati, — bil je v drugem vseučiliškem letu —, je nenadoma spoznal, da ni med vsemi njegovimi dunajskimi doživljajčki niti enega, ki bi ne bil samo površen užitek, brez vzhicjenja in brez globine, samo površen grehec, brez vzburkanja in brez kesanja. Sicer se je bil zavedel, da tudi Javornikovi doživljaji niso bili kaj več prida; vendar mu pisanje ni hotelo od rok. Misli so mu bile ušle v Ljubljano, — opisal je bil prijatelju svojo ljubezen z Miro. — A bilo je dogovorjeno, da ostanejo njuna pisma tajna; nihče bi ne bil smel izvedeti zanja ...

Poročnik Praznik stopa poleg Toma s svojim dobrodušnim nasmehljajem; tudi on ima skrbi in brige. Tuintam se ozre zvedavo v Žitnika in poskuša vedno iznova razplesti kak pogovor. Nazadnje le ne more več zdržati, pa začne razkladati kar brez uvoda težave, ki mu leže na duši.

On bi se poročil z Miro ... A ona je tako neznansko čudna, da Praznik res ne ve, kako naj bi si jo tolmačil. Ali ga ima kaj rada? Ali ga nima rada? — Saj pravzaprav ne more dvomiti, da jej ugaja. Rada ga mora že imeti. Ona ga je bila vendar sama ...

Dreja se ozre postrani na prijatelja, v zadregi, z rdečico na licih ... Tomo se pa zasmije sam pri sebi: — Ona ga je bila sama ... Ista komedija kakor nekdanj z njim. O, zapeljivi trnki so njene oči! ...

Dreja se razgreva: — Kako bi mogla biti stvar drugačna? Ko bi ga ne imela rada ... Moj Bog, — s tako prisrčnostjo se ga je bila oklenila! — Da bi ne bili pristni ti zaljubljeni pogledi? —

tako otroško udani in navdušeni, občudujoči, obožujoči? — — Seveda: — Mira je precej površna, premalo resna ...

Plitka! — si misli Tomo šam pri sebi, s krivičnostjo zapuščenega ljubimca.

A stvar se plete že skoraj tretje leto. To ni samo trenotek. To mora biti trajno čustvo ... Če že ni ljubezen, — velika in mogočna, ki se mahoma odloči in nastopi svojo pot ...

Tomo nalašč molči. Z zagonetnim usmevom okoli ust posluša in kadi in gleda slepo za oblaki dima, ki jih puha pred sé, in jih razganja v hoji ... Zanima ga, kako se je godilo drugemu z njegovo »nekedanjo«; in ne bi ga rad motil, da ne bi vplival nanj ...

Dreja je nenadoma ves zmeden; rdečica mu je temnejša, pogledi so nestalni; ozira se v prijatelja — kot bi prosil za pomoč ...

Koketna je tudi Mira ... Kajpada, katera pa ni koketna? — Časi bi jo najrajši kar udaril, — če se zagleda s tistimi malikovalskimi očmi v lepega človeka — tujega, neznanega, — kot bi zrla v samo božje razodetje ...

Aha! — si misli Tomo. Z istimi očmi je bila tebe gledala; in ti si si domišljeval, da si — edini malik! — Poznamo storijo, Dreja!

Naenkrat se poročniku zelo mudi s pripovedovanjem:

On bi se poročil z Miro ... Nekaj premoženja ima; in ko bi hotel Blejec izplačati še nekaj dote, — pa bi bilo dovolj za kavcijo ...

Z nestrpnno kretnjo vrže ostanek cigarete proč, prime z levico sabljo, ki mu opleta med nogama, in si z desnico pritrdi nanosnik ...

Če pa ne mara ... Vrag razumi te trgovce! ... Dreja je pripravljen, da kvitira svojo vojaško službo. Trgovski tečaj napravi ... Če treba, tudi trgovsko akademijo ... in stopi v Blejčev komptoar ... kot sotrudnik ... Magari kot kompanjon, če hoče ... Nekaj premoženja ima ...

Praznik umolkne in gleda v stran. Lica mu trepečejo razburjenja ...

„Pa govori s starim!“ — reče Tomo, ki se mu prijatelj malo smili.

Dreja samo zamahne z roko in si zvije novo cigareto.

Tudi Tomo potegne dozo iz žepa ... E, moj ljubi, — če se pri meni ne bojiš mogoče konkurence? — Morda si se ustrašil, da stara ljubezen res ne zarjavi? ...

„Radi mene si lahko potolažen, Dreja; — tvoji Miri ne morem biti več — malik.“

„Nenenene; kaj blebečeš, kaj blebečeš, Tomo? Ali se mari bojim? Bog ti blagoslovi, tebi ali komu drugemu! Vsiljeval pa se ne bom dekletom! . . .“

Nenadoma je zopet stari nasmehljal na njegovem obrazu, brezskrbna dobrodušnost, prijazna in prikupna, ko da mu je duša lahka, brez oblakov in brez bremen, kakor nedolžnemu otročiču.

Na frančiškanskem mostu se Tomo ustavi:

„Kako si prišel pravzaprav do Mire, Dreja? Že lansko leto sem te bil hotel vprašati. Najprej si bil šušmaril z Maro . . .“

„In zdaj šušmirim z Miro . . . hahaha . . .“

„Takšne nestalnosti bi ne bil pričakoval pri tebi, Dreja. — Poročnik Andrej Praznik — vzor značajnosti — pa ta vihrava nezvestoba? — Zakaj si bil zapustil Maro?“

„Ali sem jo bil zapustil? Saj ne vem . . . Samo od sebe je prišlo. — Kdo pa pravi, da sem jo bil kedaj imel? — Hahaha . . . potem je bila ona mene zapustila . . . Prenaiveni sem jej bil in preotročji, premalenkosten . . . Ali sem jaz mogoče kak vojščak, da bi se bilo vredno ozreti? Ali imam kaj častihlepnosti? — Mari je treba imponirati. Ali sem jaz kdaj imponiral?“

„A Miramar je še vedno — neporušen?“

„Kot iz skale izsekan.“

„Resnično sem že radoveden na dekleta.“ —

Ko zavijeta krog ogla, postane Tomu malo tesno v prsih . . . od pričakovanja? Od neprostovoljnega pričakovanja? — Pogled mu obvisi na odprtih oknih Blejčevega stanovanja . . . In v istem hipu se nagne skozi okno — z viharo kretnjo, predaleč ven — dekliška glava s svetlo-plavimi, skoraj predivasto-rumenimi lasmi. Obrazek, rožnato baržunast kakor zrela breskev, se zdajci ves razsmeje v radosti; vitka roka pozdravlja hrepeneče:

„Servus, Tomo! Servus, Tomo! — Kod hodita, da vaju ni dočakati?“

V Tomu zapoje občudovanje:

„Krasno dekle! Krasno dekle!“

Praznik pa se veseli ves blažen in ves srečen in prime prijatelja za roko, da bi ga hitreje spravil gori:

„Kaj praviš, Tomo?“

„Lepša je nego kdaj poprej. Čestitam, Dreja!“

In Dreja se heheče ves ponosen; čepray mu hoče igrati nehote zadregica okoli ust.

— V pritličju je Blejčeva trgovina; v prvem nadstropju je skladišče, v drugem stanovanje. Veža je malo temna, stopnišče je še temnejše; duh po suknu in po platnu, po barvanem platnu in po tkaninah, po linoleju in po preprogah, po lesenih skrinjah in po zavitkih iz papirja, ki so natlačeni po vseh kotih, udarja iz prostorov.

Z mostovža v prvem nadstropju je videti na obe strani skozi odprta vrata med natovorjene police. Par trgovskih pomočnikov se kreta po hodnikih.

Žitniku je sladko pri srcu; vzbujajo se mu spomini izpred mature, ko se je bil shajal z Miro na stopnišču in po skrivališčih med skladovnicami blaga . . .

„Ali že prideta?“ — se oglasi zgoraj Mira, priteče po stopnicah in se vrže Tomu krog vratú.

„Servus, Tomo!“ — pa ga poljubi na obedve lici.

Dreja se skoraj razposajeno zaheheče. Skozi vrata pogleda starikav pomočnik s prefriganim nasmeškom; Žitnika zbode star spomin . . .

Mira se prestraši in odskoči, pa zgrabi Toma za roko in ga potegne za seboj:

„Torej pridita že vendar!“ — Nenadoma ga zopet izpusti in steče skokoma navzgor . . .

V predsobi pride prišlecema Blejčevka nasproti; majhna, okrogla debeluška, ostarela, a skrbno počesana in celo našminkana, z živahnimi in radovednimi očmi, s kretnjami, ki bi hotele biti morda še vedno zapeljive. Izza nje se prijazno smeje Nuša, petnajstletna mlajša hčerka, drobna, bleda, tiha in sanjava, s črnimi očmi in temnimi lasmi; podobna je očetu, medtem ko je Mira bolj podobna materi.

Pozdrav je še precej prisrčen; vendar čuti Tomo, da se je že zelo odtujil materi, ki je bila nekdam prav domača z njim. Nuša je ljubezniva kakor v prejšnjih časih. Telesce se jej sramežljivo zvije, ko jej pridrži roko in jo hoče potrepati po licu.

„Gospodična Nuša!“ — Samo s pogledom jej pove, da se je lepo razvila in da bo že skoro za nevesto. Ona je vesela in hvaležna; v istem hipu mu je zopet vdana prijateljica, kot je bila nekdam.

V sobi se Tomo ozre za Miro, a Mire ni nikjer. Med oknom sedi v fotelju gospodična s klobukom na glavi in z rokavicami na rokah. Malo nerada se vzdigne in stopi par korakov proti njemu.

„Klanjam se, gospodična Mara! Ali že odhajate?“

„Saj vendar vsi odhajamo! Že eno uro odhajamo.“ — Sitno se namrdne in sede zopet v fotelj.

Njeno telo je lepše nego njen obraz. Polt jej je majčkeno nečista, nos privihan, zgornja ustnica prekratka, zobovje pomanjkljivo. Njene temne oči so jako lepe, a precej ošabne, kot razžaljene. Noge ima koleno čez koleno, da se jej vidijo nežni gležnji in zapeljiva meča.

Soba je velika, sprejemnica in obednica obenem. Na sredi miza in stoli z visokimi, vitkimi naslonili. Na vsako stran po ena vrata. Ob steni kredenca in klavir, z glavnim delom tik pred oknom. Ob drugi steni zofa, mizica, fotelj in par stoličkov. Tla so pokrita z ogromno perzijsko preprogo. Po stenah je nekaj slik, krožnikov iz porcelana in velika ura.

Nenadoma je Mira zopet tu. Roke si tišči na lica, vsa v zadregi:

„Ali si videl, Dreja? — Ne verjameš, mama, kaj sem naredila!?“ Pa se obrne k Mari: — „Kako je mene sram! Pomisli, Mara: — objela sem ga — in poljubila!“

„Toma? — To ti je zelo podobno!“ — odvrne ona zaničljivo.

Mira pa se skloni k njej in jej pošepne hihitajoče:

„Kaj bi rekla — Vêra?“

„Ba!“ — zamahne Mara. „Z njo je tudi že končano.“

Blejčevka sedi na zofi, vljudno, s sladkim nasmehljajem, z rokami prekrizanimi v naročju. Oblečena je v črno krilo s čipkami in lesketajočim se nakitom.

Na stoličku poleg nje je Tomo. Malo trdo in prisiljeno sedi s povešenimi očmi, kot bi bil kje na prav visokem in prav neprijetnem posetu.

Njemu nasproti se guglje Dreja v fotelju, s komolci na kolenih, sabljo med nogami, s smehljajočimi se očmi in žarečimi lici.

Nuša sedi pri mizi, na robu stola, z važnim obrazom in ravedovnimi pogledi.

Mira plane k Tomu:

„Nikar mi ne zameri, Tomo! Saj mi ne zameriš, kaj?“

Primakne si stoliček, séde in prime Toma za roko:

„Toliko časa te že nisem videla! Naj te no pogledam! Ali si se močno izpremenil? — Srčkan si! Še zmirom srčkan! Ali ni srčkan, Dreja? — Mara, poglej njegove oči! — Te tvoje srčkane oči!“ — Strese mu roko in mu približa svoje sijajne modre oči in mu pokaže svoje bele stisnjene zobe — kot bi se hotela vgrizti vanj.

Mara se nestrpno zgane in seže po svoj solnčnik, ki sloni pri oknu:

„Ali še ne gremo?“

„Mara, — njegove srčkane oči! Kolikorat sva govorili!“

„Jaz nisem prav nič govorila. Lepo te prosim, Mira!“ — ugovarja Mara jezno in se obrne k Prazniku: — „Ali je prismojena?“

Mira pa je kot zamaknjena:

„Dolgo je že od tega, Tomo ... O! ... Ali ni bilo lepo, Tomo? — Kako si se imel na Dunaju? In zakaj si že prišel? — No, kaj ... samo, da si že tu! Zdaj prideš večkrat, Tomo, kaj? — Saj vidiš: čisto domači smo! — Zakaj pa sediš tako okorno? Kako pa ti sediš, mama?“ — Obrne se po vseh: — „Ali imamo kak neumen obisk? Kako pa se držite? Dreja? — Ah, taki pusteži — vsi skupaj! Tomo, — h klavirju pojdi z mano!“ — Prime ga pod pazduho in ga siloma odvede. — „Veš, kako sva časi tamle — kljunčkala?“ — Razposajeno se zasmije in se ozre: — „Kaj gledaš, mama?“

„Ali ne gremo rajši na izprehod, Mira?“ — vpraša Blejčevka.

„I seveda!“ — vstane Mara, udari s peto ob tla in zavrti solnčnik v kolobarju.

Mira pa sede brezobzirno k klavirju, ga odpre in zaigra par taktov.

Tomo stoji v zadregi poleg nje:

„Ali boš res igrala, Mira? Ne pojdemo na izprehod?“ — Malo potuhnjeno pogleda Praznika, kot bi imel slabo vest.

Mira udari ploskoma po tipkah, pritisne za trenotek čelo na klavir in se sunkoma vzdigne. Ko zapira pokrov, skomizne malomarno s pleči in se zasmije:

„Dobro, Tomo, pa pojdimo na izprehod! Kakor ti je drago! Tvoja želja, tvoj ukaz!“

Pa se zasmije še glasneje, vrže razigrano glavo vznak, ga pogleda prav kometno izpod mehkih vejic in zapoje:

„Tomo, Tomo, Tomo,
al' te bomo, bomo,
rompompom ...“

In zadaj se zasmije Nuša, ploskne z rokama in se zavrti po sobi v otroški razposajenosti:

„Tomo, Tomo, Tomo,
al' te bomo, bomo,
rompompom . . .“

Tomo zardi v zadregi ob spominu na nekdanje čase, ko je bil norel z dekletoma, plane za Nušo in jo hoče vjeti:

„No, čakaj, ti otrok ti!“

Mara se zavrti na peti in zlekne roki proti stropu, zgražajoč se nad vnebovpijočo otročarijo . . .

„Ampak Mira!“ — se zgrozi nazadnje tudi Blejčevka, „ali si prismojena?“

Dreja stresa s pleči od notranjega smeha, ki je morda malce prisiljen.

Mira pa se zvija v pasu in se smeje skoraj krčevito:

„Rompompom,
rompompom . . .“

Nenadoma plane k Prazniku in mu objame obraz z rokama:

„Kakšna so tvoja lica, Dreja? Vroča kakor oglje! Če ti zardiš, ne zardiš samo za kratek hip . . . Kot otroku ti zagorijo lica in ti gore — naprej — do mlade lune . . . Ti moj ljubi Drejče!“

Tomo je Nušo ulovil za roke in jej grozi s prijaznimi pogledi. Mara zacepta z nogama:

„Ali bo že konec teh neumnosti? Kdaj pridemo na promenado?“

In tudi mati se zjezi:

„Alo, Mira in Nuša, — kar napravita se!“

„Kaj se boš jezila, mama?“ — se smeje Mira neovirano. „Saj vidiš, da smo sami otroci!“

„Oh, saj ste res!“ — odloči Blejčevka in stopi v sosednjo sobo po klobuk . . .

(Dalje prihodnjič.)

Dr. Jož. Glonar:

Govor ob desetletnici Gregorčičeve smrti.

Cenjene dame! Spoštovani gospodje!

Dne 24. novembra l. l. je minilo deset let, kar so pri Sv. Lovrencu pod Krnom položili k večnemu počitku truplo moža, ki se je takrat vrnil „nazaj v planinski raj“, ki se mu je takrat izpolnila edina želja njegovega, bolesi in trpljenja polnega življenja. Simon Gregorčič je tako zrastel z našim narodom, on in njegova pesem sta postala tako simbol nas in naše zemlje, da je ob smrti svojega ljubljenca žalovalo vse slovenstvo. Tragika njegovega življenja pa z njegovo smrtjo še ni bila končana. Še ni preteklo deset let po njegovi smrti, pa se je izvršila strašna proroška vizija, o kateri je Gregorčič nekdam pel „Soči“: niti Soča, bistra hči planin, niti starodavni Krn ni mogel ustaviti besnega navala „zêmlje-lačnih“ tujcev, ki so se zavalili preko tega posvečenega mejnika in branika naše zemlje in dosegli, da leži Gregorčičev grob danes onstran naše meje, ne več med nami.

Tako je prišlo, da zveni ob desetletnici Gregorčičeve smrti v spominu najjasneje in najmočnejše struna, ki poje o tragiki njegovega življenja, spomin na njegovo življenjsko nesrečo, o kateri je sam pel, da

„V njej pol je žolča, žali pol,
Radosti nič, le sama bol!“

Desetletnica njegove smrti pa je tragiko njegovega življenja povišala in posvetila; danes ni več osebna Gregorčičeva tragika, njegov grob je danes naš narodni simbol. Zato nam je še bolj ko zadnji dve desetletji svojega življenja danes pred očmi v Gregorčiču bolj človek, naš človek, ko pa umetnik. To ni nobeno čudo; tragika gane človeško srce in ne daje rada besede hladnemu, v svoji treznosti včasih naravnost brezsrčnemu razumu. Ta mrzli, brezsrčni, za bistvo Gregorčiča poeta popolnoma slepi in gluhi razum je zakrivil tudi velik del njegove življenjske tragike.

Zato ne smemo nad Gregorčiča, to preprosto dete, tega dobrega otroka, prihajati z neizprosnimi merili katerekoli eksaktnosti. Njegova pesem je prihajala iz srca in je iskala src; našla jih je,

naj bi jih tudi v bodoče. Dobrih štirideset let se je glasila med nami: od one tako neizmerno lepe, danes že v častitljivi plašč patrijarhalnosti odete dobe Janežičevega „Glasnika“ pa tje v 20. stoletje, v „Ljubljanski Zvon“, ko mu je bil urednik korenjaški grčavi Aškerc. Literarni okus se je med tem časom pri nas zboljšal, literarno občinstvo se je povečalo, Gregorčičeva pesem pa je ostala vedno enaka. Vkljub temu je ni doletela usoda efemernih literarnih veličin, ki za trenotek zableste kakor čudovita raketa, presenetijo, očarajo in nazadnje brez sledu — ali celo z nevšečnim smradom — izginejo. Iz ozkega Stritarjevega literarnega kroga, kjer so jo kmalu začeli ceniti, se je l. 1882 v drobni knjižici razletela mahoma po vsej naši domovini in si tako osvojila srca čitajočega občinstva, da so jo imenovali zlato in naravnost božansko. L. 1908, dve leti po Gregorčičevi smrti, so njegove pesmi šle v 80.000 izvodih med ljudstvo, kamor pa so prodrle že davno prej. Danes so postale last vsega naroda: pojo se na mestnih koncertih, a ravno tako na kmetih, kjer so v deloma spremenjenih besedilih že dobile vse znake prave narodne pesmi.

Ta brzina, s katero se je razširila Gregorčičeva pesem, nje priljubljenost in velika razširjenost seveda ni in ne more biti nikako merilo za njeno umetniško vrednost. To je samo zunanja stran njegovih poezij, pojav, ki je dovolj nepričakovan, da si ga skušamo razložiti. Glavno prašanje pa je vendar le, kaj je ta pesem prinesla med ljudi; ker se je tako razširila, je postala očividni element naše kulture in nje delujoči faktor. Zato si moramo pojasniti kvalitete Gregorčičeve pesmi, da preidemo od slepega obožavanja na zrelo, plodovito umevanje in da vemo v računih naše narodne kulture prisoditi Gregorčiču ono mesto, ki mu po resnici in pravici gre.

* * *

Simon Gregorčič se je slovenskemu občinstvu zgodaj in brzo prikupil. Pri tem sta odločevala dva momenta: način njegovega vstopa v slovensko literaturo in bistvo njegove poezije.

V literaturi je nastopil preprosto, skromno, brez vsake vsiljivosti ali kake pretencioznosti. Dokler ni povedal svojega pravega imena, je bil za javnost brezbarvni, indiferentni „X“ ali „Gorski“. To je bilo zoper vso takratno literatsko modo: drugi so se delali skrivnostne, kakor kak „Libor val Buren“, ali so bili programatični, kakor n. pr. „Boris Miran“, ali pa so se morali po „slavjansko“ našemiti, kakor kak „Prostoslav Kretanov“. In ko je pozneje pokazal

svoje pravo lice, je ostal domači, slovenski Simon in svojega „Šimna“ ni prekrstil v kakega „Solzislava“.

Še bolj ko s temi zunanostmi pa se je priljubil z vsebino in bistvom svojih poezij. S svojim podrobnim, intimnim opisovanjem slovenskega doma, ki je v resnici občuteno in doživeto, tega našega doma in njegove usode je tako prijetno domač in naš, slovenski poet. V času, ko so drugi prodajali svoje bolj ali manj ponarejeno „svetožalje“, je občinstvo začudeno prisluhnilo, ko se je oglasil poet, ki je opeval

Zakrívljeno palico v róki,
za trakom pa šopek cvetic . . .

ali ki je pojoč pokazal izgubljeno lepoto svojega doma:

Tam gôri, tam gôri za tretjo goró
planína dviguje v nebó se,
iz dalje srcé omedléva za njó,
obrača na njó mi okó se.

Razmákni predgôrja se tèmnega zid,
zavésa megléna izgíni,
naj svóobodno zopet se pase mi víd
po môji, po môji planíni.

Oj, pašniki sólnčni, lesóvje temnó,
vi víri, potôki studèni,
ti sláp moj grméči, ti selo mirnó,
pri srci ko nékdaj ste meni.

Še bolj ko vsebina, pa se je prikupila oblika Gregorčičevih poezij. To niso več suhi verzi, zgrajeni po predpisani šabloni, brez sitnih apostrofov in lepo opremljeni s potrebnimi akcenti: ti verzi mestoma kar na papirju zapoje, toda v njih ne poje samo poet svoje osebne boli, v njih poje ves slovenski svet, naše zvezde in naša vas.

Na nébu zvézde sévajo,
na vasi fantje pévajo,
pojó glasnó, pojó lepó,
pri srci pa jim je hudó.

Kaj bi ne bilo jim hudó,
kaj bi ne bilo jim bridkó,
od dóma se poslavljaajo,
na vojsko se odpravljajo.

To so v tipičnem miljeju pokazani tipični slovenski pevci. V njihovi pesmi zveni tipična, bridka slovenska usoda. Pesem se poje kar sama s svojimi polnimi, zvenečimi vokali; motečih hijatov (kakor je n. pr. v teh dveh besedah) ni, prehod od ene besede na drugo je gladek in lehak. V tekočih rimah, kakor „pévajò — sé-vajò“ — take rime je Gregorčič sam imenoval „prav fajn“ — imitira sekundarni naglas jako lepo odjek, ton narodne pesmi in zato zveni pesem tako prikupljivo domače, narodno. K temu še prihaja asocijativna (ne refleksivna ali špekulativna) notranja struktura pesmi, ki se že na zunaj kaže v anaforah; taka asocijativna, „nelogična“ notranja struktura je glavni znak narodne poezije, pa je seveda estetičnim formalistom in racijonalistom Pajkovega in Glaserjevega kova že po svoji naravi tako tuja, da sta se kar zgrozila, ko sta naletela na njo pri Gregorčiču.

Toda Gregorčič je šel še dalje. Nele, da je v svojih narodno donečih pesmih posnel njih notranjo, nelogično strukturo, on je posnel tudi narodove predstave in narodovo umovanje. Poet, ki je bil duhovnik, ni bil v talarju, ampak v preprostem kroju narodovega pevca, ko je Slovencem zapel o onem dobrotnem in skrbnem Bogu, ki kakor kak preprosti vrtnar skrbi za polje, sadonosnik, njivo in vinograd.

Biserna léstva se vzpenja v oblák
 spušča se onkraj na zemeljski tlak,
 mavrica pisana, božji prestól.
 Angelji hodijo gor in pa dol,
 zláte kropilnice v rôkah držé,
 zêmljo prežejno hladé in pojé.
 Gôri na stôlu pa Vêčni sedí,
 kapljici vsaki on srečo delí:
 pade na pólje — rodí zelenjád,
 kane na drévje — obílen dá sad,
 kaplja na njívi — dá žito zlató,
 kaplja na trti pa — vince sladkó.
 Sreča se spušča na sléherno stvár,
 kadar zaliva nebeški vrtnár.

To je Bog kmetskega naroda, ki si o svojem Bogu najlaže misli, da kakor on dela na polju, njivi in v vinogradu.

In koliko je slik, ki so vzete iz kmetskega življenja! Dekle gre na sveti večer pogledat v studenec, da vidi v njem podobo svojega ženina; veseli pastir poje svoje sladke pesmi in ne da svoje

ovčarske palice niti za kraljevo žezlo; dekle žaluje po „izgubljenem cvetu“ —

tja doli po polji
pa stopa nekdo,
on cvet je potrgal,
zdaj — uka glasno!

Druga žaluje med svojimi gredicami, da se ne vrne oni, ki mu je nekoč dala kito cvetja za spomin in ž njo svoje srce. Lastovke se vračajo spomladi, vojaki pojo svojo otožno pesem, ko gredo od doma: kar spremlja kmeta od pomladi do zime, od zibeli do groba, vse to je našlo v Gregorčiču poeta, ki je to slovensko žitje in bitje gledal z našimi očmi in občutil z našim srcem. Njegova pesem „Oljki“ je ena njegovih najlepših, ker kaže v polni meri vse te dobre domače strani Gregorčiča poeta. Njegovo umetniško geslo je bilo:

čim naravneje,
tem verjetneje,
tem prijetneje,
tem veljavneje.

Kako zelo se je čutil Gregorčič kmeta in kako pristno je bilo to njegovo čustvo, ni pokazal samo v svojih pesmih, to je dokazal tudi s svojim življenjem in s svojo željo, da bi bil pokopan doma, pri Sv. Lovrencu pod Krnom. Med svojimi slovenskimi kmeti je želel biti tudi po smrti. V „Posmrtnici“ (X.) poje, kako ga v nebesih sprejemajo slovenski kmetje:

„Ne boj se, ti naš kmet-poet,
ki vedno bil za nas si vnet.
Mi bili vajeni trpljenja
ves čas smo zemskega življenja;
lepó pa tu je nad zvezdami,
tu srečni smo pri kmetu kmet, —
a ti pa, kmet-poet
ostani le med nami!“

Vse to so elementi Gregorčičeve poezije, ki so bili umljivi in prikupljivi tudi vsakemu neukemu čitatelju, torej širokim masam našega naroda. Izobražencem se je priljubil s svojo politično ideologijo in življenjsko filozofijo. Ta je odsev tedanje dobe, odmev vsega tega, kar je čutilo naše tedanje izobraženstvo. Tukaj je pokazal Gregorčič svoje bistvo: on ni prerok, ki kakor ognjeni steber

gre pred narodom in ga vodi na nova pota, on je narodov pevec, ki gre z valom naroda naprej in s svojo pesmijo spremlja usodo svojega naroda. Temu narodu pa ljub zaradi tega, ker je vsaj njemu dano, da daje duška temu, kar vsem duši grla in stiska srca.

V onih časih, ko je izšla prva knjiga Gregorčičevih poezij (1882), ni bil nad nami samo hud nemški pritisk, tudi najbližje nam južno slovanstvo je kazalo takrat prav čudno lice. Baš v tistih letih se je močno razmahnilo starčevičanstvo, ki je v svojih listih in časopisih vse, kar je slovenskega, sistematično reklamiralo za hrvatstvo. Takrat je pisala „Agramer Zeitung“, da je Anastazij Grün pokazal „ein reiches Interesse für die Volkspoesie der Kroaten in den Bergländern“, „Vienac“ je prinesel sliko slovenske kmetice iz tržaške okolice s podpisom „Hrvatica iz okolice tržčanske“, „Kroatische Revue“ je pisala, da se je še v XVI. stoletju v Ljubljani hrvaško govorilo in da so l. 1559 Trubarja javno oklicali za Hrvata. To je bil čas, ko znanost ni hotela biti dekla politike, pa so vsled tega seveda Kopitarja, Miklošiča in Jagića imenovali Hrvatom in hrvatstvu sovražne ljudi. Vse te prikazni so morale neprijetno vplivati na narodno čuteče ljudi med Slovenci in so povzročile, da so se čutili še bolj osamljene in zapuščene. Iz tega razpoloženja in teh vtisov se je pri Gregorčiču porodila misel, da je domovina „vdôva tóžna, zapuščêna“.

Ta pesem je ob enem tudi značilna za pasivnost in resigniranost Gregorčičeve poezije. Domovini pravi:

A ker nîkdó ne šteje te,
ker ves te svét teptá z nogámi,
jaz ljubim tem srčneje te,
jaz ljubim tem zvesteje te,
a ljubim te — s solzámi!

† In za to žalobno izpovedjo ljubezni nadaljuje:

Oj mati môja domovina,
ljubezen môja ti edína,
ti moja skrb in bolečina,
Bog čúvaj dobrotljivi te,
Bog žívi te, Bog žívi te!

Ta njegova „skrb in bolečina“ je sploh dovršen znak njegove poezije. „Na sveti večer“ gre tudi on, da bi v šumenju potoka čul usodo svojega naroda:

Prinágnil bódem se nad vódo,
 prislúskal, kaj bo val šumljál,
 ne svóje, národa usódo
 v proróčnih válih bom iskál.

Kdaj srečno moje bo domovje?
 Rešitve njemu le še ní?
 Kaj mi razkrílo boš, valovje?
 Nadjá srcé se in — bojí!

Enako resignirano negativen je konec vojaške pesmi:

Koj bomo pa oblak strašán
 ob uri hudi mi;
 sovražni roj bo pač končán,
 ž njim morda — tudi mi!

Drugje izzveni — po krepkem uvodu in sredini — konec v resignirano prašanje ali konča z vzklikom. „Na potujčeni zemlji“ pravi

— — — — —
 Naš déd tu pisal svója déla,
 naš góvor čul si prék polján,
 tu pésem naša je živéla.

A zdaj zatrt jo tód naš glás,
 in tuji króg zvené glasovi,
 tuj trg in grad, tuj ves je kras,
 oh naši so samó — grobóvi!

Zatôrej, solnčnata raván,
 ko náte moj pogléd se vpíra,
 temán mi duh je in mračán,
 in srce tuge mi umíra!

Da je baš ta pasivni odpor (in ne aktivni upor!) glavno geslo njegove življenjske filozofije, to še kaže še mnogokje v njegovih poezijah (Kedor je možak, Ti streti me moreš, Z uzori se nikar ne bori i. t. d.), v načinu, kako je odgovoril napadom Mahniča in njegove struje in v vsem njegovem življenju. V tem je fundamentalna razlika med njim in med Aškercem, njegovim bratom v Kristu in Apolonu. Aškerc in Gregorčič sta dva literarna Dijoskura one dobe, oba duhovnika, oba poeta, toda dve različni duši z različno usodo. Aškerčeva muza je Špartanka, Črnogorka, ki gre z bakljo in handžarjem nad tirane, Gregorčičeva muza je „rustica et pasto-

ralis“, kakor je Kvintilijan označil Teokritovo, toda vsled tega tudi precej pasivna, resignirana, skoro že fatalistična.

Ta pasivnost je tudi temeljna črta njegove epike, v kateri zelo prevladuje neizprosna tragika. Spomnimo se samo „Jeftejeve prisege“, ki je eno prvih njegovih epičnih del. V njegovi epiki pa ta resignacija ne moti tako zelo, ker ne nastopa v učenjaškem talarju kake filozofske doktrine, ampak odeta s plaščem krščanskega usmiljenja, ožarjena s tragično gloriozno človeškega trpljenja in sočutja.

Realizem, ki ga srečujemo pri njem tu in tam (n. pr. „Izgubljeni raj“, konec „Velikonočne“, v pesmi „Lovorika na grob možu“) je v primeri z veliko večino ostale njegove poezije precej osamljen in se da deloma razložiti tudi iz didaktičnih impulzov teh poezij, ki so povečini priložnostne.

Umevno je, da je imel človek s takim notranjim ustrojem težavno stališče v literarnih in življenjskih bojih, ki so prihruli nad njega tedaj, ko je izšla prva njegova knjiga. V početku se teh bojev ni ustrašil; držala ga je po koncu njegova vseskozi čista vest in prepričanje, da ga očitki nasprotnikov ne morejo zadeti. Napadli so v njem poeta, zato jim je odgovoril s celo vrsto pesmi, iz katerih odseva mestoma celo humor, vseskozi pa blagi namen, pojasniti in razložiti preporne točke napadenih poezij. Svojim nasprotnikom kliče „Očesa odprite“ in „Ušes ne mašite“ in odkrije na ta način glavni vzrok, zaradi katerega so nekatere njegove pesmi naletele na tako ostro nasprotstvo. Toda v epilogu v obrambi že oslabi njegova impulzivnost, diktirana po njegovem optimizmu:

„Dovolj! Zdaj treba končati!
 Od moje strani odslej bo mir;
 To prvi dozdej je moj javni prepír,
 Da zadnji bi bil, vsaj — z brati!“

Da je Gregorčič v teh bojih na zadnje omagal, za to imamo tudi celo vrsto zunanjih vzrokov. Glavni vzrok je pač ta, da so ga zalotili v času, ko je bil brez literarnega vodstva in brez prave, odkrite intelektualne zaslombe. Njegov učitelj Stritar ni imel več literarnih vajeti v rokah, odkar se je „Zvon“ prepeljal z Dunaja v Ljubljano; njegov ožji prijatelj in literarni mentor Erjavec je baš v teh letih umrl (1887). „Ljubljanski Zvon“, v katerem je Levec l. 1881 pozdravil prvi zvezek Gregorčičevih poezij kot „zlato knjigo“ in napisal o nji dvoje člankov, je drugemu zvezku privoščil komaj par vrstic. In baš v letu, ko je izšel drugi zvezek Gregorčičevih

poeziji (1888), je začel izhajati „Rimski katolik“, v katerem so Mahnič in njegovi pristaši dobili organ za sistematično delo. Kar je bilo Gregorčiču prijaznih izjav in obramb po naših listih, so — do malih izjem — vse izišle pseudonimno. Tako je imel Gregorčič na eni strani nasprotnike s sistematičnim delom in orezobzirnim vodstvom, na drugi strani pa je ostal skoro sam samcat.

Vse to je zalotilo Gregorčiča v času naše zloglasne politične „sloge“. Mahniču in njegovemu krogu je bila poezija sploh nekaj že po naravi tujega, neumljivega, za to mu je manjkal organ, kar mu je Gregorčič sam po pravici očital. Ravno tako malo smisla za poezijo pa so imeli takratni naši „mladi liberalci“, ki so najbolj iz opozicije proti Mahničevemu ultramontanstvu vzeli napadenega Gregorčiča v zaščito. Kjerkoli so se v javnosti potegnili zanj, so se oprezno ogibali razmotrivanja principijalnih prašanj, ki jim očitno niso bili kos. Zato so prebirali samo podrobnosti, kovali smešljivke in zabavljice in pretirano Mahničovo grajo izpodbijali z ravno tako slepo pretirano hvalo. Kakor Pilat v „Credo“, tako je zašel Gregorčič takrat v oni krog našega socialnega in intelektualnega parvenijstva, med ono jaro gospodo, ki so jo njeni materialni uspehi napolnili s takim materializmom, da je bila slepa in gluha za vsako kulturno narodno delo. Pri teh ljudeh je našel zasombo, pa ni uvidel, da jim je samo za dekoracijo, da je samo naslikan svetnik na njihovem literarnem banderu, ki so ga nosili v svojih brezbožnih rokah takrat, kadar so za parado naredili kakšno „kulturno“ procesijo.

Njegovi osebni prijatelji so mu v teh težavnih časih pomagali premagati moreče življenske skrbi. V intelektualnem krogu, v katerega je zašel, se je njegovo obzorje sicer razširilo, toda ni se poglobilo. Uvodne pesmi drugega zvezka kažejo nacionalno ideologijo Hribarjevega „Slovana“, pri katerem je Gregorčič nazadnje urejeval pesniški del. Toda še poje v tem drugem zvezku (1888) stari, slovenski Gregorčič; v njem je dražestna „Prekmorska pošta“, v njem pristen Gregorčičev „Črni trn“ s svojim mojstrskim uvodom, v njem pristrčno slovensko „Svarilo“ in visoka pesem našemu domu, „Kmetški hiši“. „Negodni ptičici“ pa je že verzificirana pesniška naloga, vzorec njegove poznejše poezije. Pozneje mu je namreč pomanjkanje pravih literarnih stikov zamorilo pesniško invencijo in oklestilo formo. Vedna bojazen, da bi ne dal zopet povoda za strašno očitjanje, da dela sramoto duhovskemu stanu in pohujšuje mladino, ga je povrh še naredila nad mero skrupuloznega; ta skrupuloznost pa mu je zamorila vsak izrazitejši individualni ton in vsilila njegovo

poezijo v vsakdanje kolotečine aprobeiranih liričnih motivov in didaktičnih sentenc.

Kar je še manjkalo, je opravila huda bolezen, ki je spravila (1901) Gregorčiča na rob groba. Tako stoji ves tretji zvezek poezij (1902) v znamenju smrti in najbridkejše resignacije:

„Na življenja cesti
sem ljudi srečaval,
z mano vsak po svoje
tam se je zabaval.

Eden me je hvalil,
grajal me je drugi;
a poznej sem spòznal:
nihče po zaslugi.

Tákrat, kdor me grajal,
mi srcé je žalil,
dvígal mi je dušo
on, ki me je hvalil.

Zdaj me nič ne dvigne,
nič me več ne žali,
rogam zdaj se graji,
rogam zdaj se hvali.“

Sicer pa se v tem tretjem zvezku le redko najde verz, ki zazveni kakor nekdanji Gregorčičevi verzi; po večini so te pesmi, ki so razdeljene v tri oddelke z značilnimi naslovi: Predsmrtnice, Pogreb-nice, Posmrtnice — samo poetični osnutki brez vsake literarne skrupuloznosti. Četrty zvezek je izdal Meško (1908); v njem je najbolj značilna deviza „Kljubuj usodi!“ — ki se je tako čudovito izpolnila na Gregorčičevem življenju samem:

„Kljubuj usodi,
mož sam svoj bodi!
Karkoli naj se ti zgodi,
usode gospodar si — ti.
Si ti! Če res, če cel si mož,
i svoj i nje gospod ti boš.
Usode ni,
usoda tvoja — to si ti!

* * *

Dvainšestdeset let je doživel Gregorčič, celih dvainštirideset let — tje do svoje smrti — je delal na književnem polju. Nazadnje se je povrnil k izvorom poezije, bibliji in antiki; poslovenil je Jobovo knjigo in poskušal prevajati antično literaturo. Rojen istega leta, kakor Jurčič (1844), je doživel lepega pol stoletja v veselem razvoju naše literature; ves ta čas se je — bolj ali manj opažena — oglašala njegova pesem. Oba, poet in pesem, sta nam tako ne samo dva častitljiva spomenika te naše lepe dobe, ampak dva faktorja, brez katerih si našega kulturnega razvoja zadnjih desetletij ne moremo prav misliti.

Gregorčičeva pesem nam je odprla oči za naš *dom*, za vse, kar je *naše, slovensko* in je tako odkrila prave, prvotne vire naše narodne literature in kulture. Njegova visoka pesem „Kmetski hiši“ je jasna predhodnica Župančičevi „Dumi“. Prečitajmo eno za drugo, pa se nam pokaže njih skupni izvor, notranja vez, odkrije se ista pot in pokaže isti naš problem.

Gregorčičeva pesem zveni tako ubrano in blagoglasno, da ji je kmalu začelo odzvanjati v vseh slovenskih dušah in srcih. Kar je njegov učitelj Stritar razmeroma pozno poskusil s pomočjo velike literarne družbe, to je bilo njegovemu učencu dano že davno prej in samo po sebi. Njegova pesem je odprla lepi slovenski knjigi pot v najširše sloje in tako pomagala literaturi do one moči, ki jo v našem javnem življenju počasi dobiva. Vse to je njegova velika, neoporečna zasluga. Zato veljajo besede, ki jih je napisal v spomin Jurčiču, tudi njemu samemu:

„Postavlja domovina cela
na grob ti spomenik kamnén;
pomník tvoj prvi tvoja dela,
ki vek ne vniči jih nobén!

— — — — —
Pretkè naj grob ti gósta trava,
nad njim naj kamen se zdrobí;
a v vek ne mrakne tvoja slava,
tvoj duh med nami v vek živí!“

Ivan Cankar:

„To so pa rože!“

Ko je profesor Bercè umiral v daljni ogrski deželi, so mu njegove učenke poslale iz Ljubljane šopek rož. Pogledal jih je in je rekel: „To so pa rože!“ V teh otroških in žalostnih besedah, privrelih iz umirajočega srca, je bilo nezaslišano začudenje, že strahu podobno. Časi mladosti, veselja in rož so bili višje nego na onem svetu, globlje nego v grobu; in prikazali so se osuplim očem kakor duhovi iz pozabljenega življenja. Grozota pa je, da je bilo v resnici to pozabljeno življenje na pragu priprtih duri, komaj šele v veži, tako da bi natanko uho lahko razločilo njegove zadnje korake. V izbi je sladki vonj mladosti, ali že je nedosegljiva roki in spominu, večnost je do njé.

Kdo še misli, kdo govori, kakor je mislil in govoril pred nekaj dnevi? Ker le nekaj dni je vmes. Tudi obrazi niso več tisti, ki so bili včeraj, hoja je druga, vse gibanje drugó. Človek je stopil pred izbočeno ogledalo; tam vidi svojo spako in se ne pozná več; celó ne spomni se, kdo je bil. Srce, to žalostno srce pa sluti svetlo podobó; in v slutnji je še svetlejša in slajša, nego je bila tam zdavnaj.

Ali boji se človek solnca, boji se rož. Poveša oči, nezaupljiv je in preplašen, kadar mu slutnja potrka na srce; solnca in smeha ga je sram. Ne vzdihuje po svoji prejšnji podobi, obrača se od nje, pobegniti bi rad. In to ni starost; saj je vmes komaj nekaj dni, le korak iz veže na prag.

Starec se smehlja rožam mladosti, boža jih z ljubečo roko; še z mrzlim dihom smrti same se spaja njih topli vonj. Z zaljubljenimi očmi gleda na bela, rosna lica, ki so jih nekoč poljubljale njegove mlade ustnice; z mirnim smehljamem gleda celó na ciprese in grobove. Vse, kar je bilo, je njegova prava last; nobena vesela ura ni izgubljena za zmirom, temveč je nov cekin v skrinji bogastva, ki se ne dá potrositi nikoli. In kadar reče: „To so pa rože!“ — se ne začudi nič; ker rože so v njegovem srcu.

Ti pa, ki nisi starec, ti, ki si komaj šele živel, ti si plah, gledaš duhove. Greš mimo nageljna, ki ti je cvetel še sinoči, povesiš

glavo in molčiš. Vprašam te po ljubici, ki si jo še včeraj pestoval v naročju, pa se oziraš, če me kdo ni slišal. Kaj te je sram te sladke ljubice? Vprašam te po glasnih urah, ki smo jih prevriskali ob vinu v mračni kleti, pa se obrneš v stran. Kaj ti je žal zaradi njih? Rad bi govoril s teboj o tistih časih — oj, kako so še blizu! — ko smo bili močni in zdravi in so naše pogumne misli razmikale oblake, se žogale z zvezdami. Spomni se, kako se je takrat vzdignil naš ponos višje od orla; kako nam je bila prihodnjost polna veselih zmag, že v samem pričakovanju izbojevanih; kako smo, vitezi, rešili zalo kraljično, domovino, iz brezdna sramote in bolečin. Spomni se; kaj ni bilo vse to še včeraj, ah, še pred kratko uro? Ti strmiš v ta črna tla, si tih in bled. Osupla beseda, kakor vzdramljena iz polusanj, šepetne na ustnicah: „To so pa rože!“ Greš dalje, ne ozreš se ne name, ne v svoje srce.

Kaj bi ti očital, tovariš v bridkosti? Tudi meni se je zgodilo tako in še huje. Kar sem nekoč doživel veselega, kar žalega, vse mi je bilo pesem; prijazen pozdrav, ljubezniv pogled, en hiter poljub, v mračni veži ugrabljen, vse mi je bila pesem; in tudi bolečina, tudi ta mi je bila pesem, in ta še najslajša; ljudje so stali na polju, so se spogledali in so poslušali z veselim začudenjem. Meni so prepevale naše gore in naše doline, koder sem hodil, in moje srce je prepevalo z njimi; še kadar se je vesoljno nebo razjokalo, so bile solze biseri, ki so prepevali v pisani mavrici . . . Tiho je zdaj, vse tiho, tišje nego o polnoči; od nikoder ni pesmi, še iz grobov ne; jaz pa bi rad pel, duši me v grlu in v srcu.

Tja pojdem, kjer so rasle moje najlepše rože, tja, kjer sem poslušal svoje najslajše pesmi; v tiste kraje pojdem, ki so poslušali smehljaje moj prvi glas, veseli klic škrjanca pod solncem. Tolikokrat so mi dali tolažbe; vselej, kadar sem prišel utrujen, pust in premražen, so mi dali okrepčila in čistega ognja. Kje so? Zbegano oko jih išče, ne vidi jih. Še na grobovih ni ne cvetja, ne znamenja.

Ali bi se tja povrnil, v tiste blagoslovljene kraje, kjer se je moje srce trepetaje odprlo nezaslišanemu čudežu, ljubezni? Tja se povrnem; vesele pesmi so tam, vroče in sočne! . . . Spomni se, draga, na rdeče ciklamne, ki sem te z njimi posul, tam v soparni senci, kraj smrekovega gozdiča, pod avgustovim solncem, ki je v dolgih poljubih pilo, sesalo vaše razpaljeno zemljo. Tvoje oči so bile napol odprte, gledale so tiho in globoko, dvoje sinjih jezer; tvoje ustnice so bile napol odprte, smehljale so se trudno in žejno. Kakor ena sama ogromna ploskev se je nagnil in vzdignil svet

pred mojimi omamljenimi očmi. Spomni se, draga, da se nama spet oglasi tista večna, do samih nebes plameneča pesem. Kje si? Ne vrneš se, ne odgovoriš; ah, še tvoj grob molči, grob najin in najine pesmi.

Rad bi pel, da bi se zvrnil ta črni kamen od moje duše.

Povrnem se na svojo romarsko cesto, na to cesto brez konca, na klance in križpoti, kolovoze, steze in strmine, v dež in vihar, v blato in brozgo, v meglo in mraz in v žgoče poletje; počival bom na mnogoštevilnih postajah, v skednju in v hlevu, v veseli krčmi, v gorki izbi ljubice, v družbi zvestih tovarišev, v gluhi samoti, na travi pod prijaznimi zvezdami; in prepevala mi bo družba in ljubica in noč in samota, prepevala pesmi, ki so bile že zdavnaj v mojem srcu in so čakale, da jim usmiljena roka odklene duri . . . Ni glasú; cesta je mrtva in je v mraku, ne vidim je.

Prepeval bi, zato vsaj bi prepeval, da se zgane ta tišina, ki je strašnejša od same smrti.

Zapoj, duša, zapoj o bolesti, najgloblji, najbolj pekoči in najlepši od vseh! Zapoj o bolesti, ki vre in vpije brez nehanja iz te uboge zemlje, ki jo ljubiš. Oj še ta pesem, še ta najvišja, edina, še ta molči. Srce je zaklenjeno, ječi pod zapahi; glava klone, ustne šepečejo komaj zavedno, v tihem začudenju: „To so pa rože!“ In tudi bolest je le še slutnja brez lica in besede.

Tako blizu je vse in tako daleč; vse, kar je bilo glasnega živega in našega; tako blizu je, da se nam še srce vije in para od slovesa; tako daleč, da že groba ne vidimo več, ne moremo zapeti žalostinke, postaviti znamenja. Ustna bodo kmalu obnemela, komaj šepečejo še ob spominu, ki beži za gore: „To so pa rože!“ . . .

Ivan Cankar:

Tisto vprašanje.

Bil sem v kraju, ki ga prej še nikoli nisem videl, tudi v sanjah ne; pa vendar se nisem čudil prav nič, da sem tam — bilo mi je vse tako naravno, znano in domače, kakor da sem v svoji prijazni izbi na Rožniku. Sila prostrana dvorana je bila; zdelo se mi je, da nima sten, v toliko daljavo so bile razmaknjene. Polumrak je bil v dvorani; visoko od stropa je motno svetila zastrta luč, tako da je bil mrak ob tem komaj razločnem spominu na svetlobo in dan še pustejši. V zraku je dišalo po trohnobi in po nakopičenih človeških telesih, mukoma so sople prsi pod njegovo težo. Tišina je bila brezkončna, nepremična; ni je motilo sopenje izmučenih prsi, ni je zgenila zastrta luč z višine — kakor da je dvorana nekje visoko, daleč v praznoti, za tisoč milj odmaknjena od drugih ljudi in podnevnega življenja. Vse to sem zelo natanko videl in občutil; brez strmenja in brez strahu, kakor da mora biti vse prav tako in bi bil edinole čudež, če bi moglo biti drugače.

Mislil sem, da spé vsi drugi, da bdim sam med njimi. Da bi nikogar ne zbudil, sem se vzdignil tiho in počasi s svoje slamnice na tleh. Z očmi, odprtimi nastežaj, sem hotel odstreti mrak do kraja; ali kraja ni bilo — seženj za sežnjem se je udiral mrak sam váse brez konca. Podolž in počez so se vrstile slamnice, tako nagosto položene, da je časih druga za polovico visela na drugi; vrste so se daleč tam, Bog vedi kje, izgubile v temò.

Tik poleg mene je ležal mlad človek, ki je imel obvezano glavo; dihal je tako lahko in mirno, kakor diha speč otrok. Sklonil sem se oprezno čezenj, da bi mu natanko pogledal v obraz. Otrok je bil zares, še dete skoraj; niti sence ni imel pod nosom, na nežno vzbočeni zgorenji ustnici. Kakor sem ga gledal od blizu, so mi začele trepetati roke, ki sem se opiral nanje, mi je začel trepetati ves život — seglo mi je globoko v dušo, udarilo me po sredi srca nekaj črnega, temotnega, čisto neznanega, čemur ni in ne more biti imena. Moje oči so strmele naravnost v dvoje drugih, široko odprtih oči. Te niso trenile, se niso čudile, niso me nič vprašale. Mirno so gledale name, skoraj smehljaje, kakor na brata, ki je bil prišel mimogredé v goste. V njih dnu in na vsem tem lepem,

otročkem obrazu pa je bila vtisnjena za vselej in neizbrisljivo brezmejna groza, kakor da se je bila vsesala v ta ozka lica, v to nežno kožo strjena kri, ki se na vekomaj ne da več izprati. In takoj sem občutil, da se ta groza ni porodila iz prestanih bolečin, iz solz in vzkrikov, ne iz strahot, ki so šle s trdim, telesnim korakom mimo njega, mladega; temveč da je v poslednji globočini vse nekaj drugega, kar je bilo seglo tja od začetka in bo ostalo tam za zmirom.

Prav tako tiho, prav tako počasi, kakor sem se bil nagnil čezenj, sem se vzdignil, da bi ga ne vzdramil, otroka, spečega z odprtimi očmi v prezgodnjem grobu.

Šel sem dalje s sklonjenim životom in bosimi nogami, oprezno sem se ogibal slamnic, da bi se ne spotikal óbnje. Koj poleg otroka je zleknjen počival človek, ki je bil mnogo starejši od njega, v obraz pa mu tako podoben, kakor da je njegov oče. Levo ramo in roko je skrival pod odejo. Tudi k njemu sem se nagnil, da ga pogledam od blizu. V lica je bil zagorel, poraščen in kraj usten že nagubančen; tudi on mi je gledal naravnost iz obličja v obličje, tudi on tiho, mirno, po bratsko. Vse kakor okameneli otrok: v raskavo kožo, v temne oči se je bila vsesala ona brezmejna groza, ki sem jo gledal tam; le še globlja je bila, le še zrelejša, jasnejša, ker družila se ji je bolest. In že je zamolklo šepetalo v meni, že mi napol razodevalo, kaj je, kar leži mračno in nemo tam v zadnji globočini, pod grozo in bolestjo.

Dalje sem romal, vse dalje, od slamnice do slamnice, mimo živih grobov, ogledaval sem in prisluškal; gnalo me je, da bi prišel do konca, da bi vsaj tam na koncu morda razločno s človeško besedo izpregovorila, razodela se mi tista strašna skrivnost, prava mati vse groze in bolesti, ki je nema strmela name iz vseh teh stoterih in tisočeri nastezaj odprtih oči. Ali kakor sem romal, morda sedem noči in dalj, konca ni bilo nikjer, ne stene ne vrat nikjer. Zdelo se mi je, da če bi hodil še tisoč noči brez nehanja, bi ne prišel do konca, bi ne gledal ne vrat, ne stene. Ta groza, ki je molčé strmela iz mraka in tišine, se je bila razlila na vse strani, od obzorja do obzorja, v brezmejnost. Ob taki misli in v tem strahu sem rekel v svojem srcu: „Sam povprašam to tišino, sam jo presekam s svojim glasom! Govorila bo, ko jo vzbudim!“

Takrat sem se bil sklonil nad človeka, ki je imel zelo ozko, belo, prav dekliško lice; eno oko je bilo široko odprto in se je svetilo, drugo je bilo napol zatisnjeno in pod njim je bila kaplja

krvi. Nagnil sem se mu do ust in sem ga prosil: „Razodeni mi, vsaj besedo mi daj, vsaj en vzdih!“

Šepetaje sem prosil, morda niti usten nisem bil zgenil in je prosilo le moje razbolelo srce; ali komaj sem bil izpregovoril, je vztrepetala tišina, je zašumelo v mraku.

Čemu?“ je vprašalo, zavzdihnilo od daleč, zastokalo iz globočine. Le šepetanje je bilo, pritajeno še, jecljajoče; kmalu pa je bila beseda razločna in kmalu je bila beseda krik.

„Čemu to brezdanje trpljenje, čemu bolečina, žalost, strah in smrt? Povej, čemu ti moja srčna kri, samo reci, čemu, pa ná jo, vzemi si jo, iztoči si jo brez strahu od kaplje do kaplje; samo povej — čemu?“ . . .

Moj Bog, saj ležim na slamnici, gledam v mrak s široko odprtimi očmi; in vprašalo, v nebesa vzkliknilo je le moje izmučeno srce. —

Fran Albrecht:

Vrt blaženih.

Na vrtu, kjer skrite samote cveto,
najtíše tišine še srcu pojo,
tam ni sledov človeških stopinj,
le v solncu trepeče nesmrtni spomin
in večnosti dih preko vsega.

Tam v solnce bi gledal in ne oslepel,
v njem skrit bi se tvoj obraz razodel
mi, resnica; in srce na dlani, ta jasni kristal, —
oh, žena, to srce jaz tebi bi dal:
odkrij ta vrt moji duši!

Anatole France:

Novoletno darilo gospodičnici Doucinki.

Na novega leta dan dopoldne se je odpravil vrli gospod Chanterelle peš iz svojega stanovanja v predmestju svetega Marcela. Drgetaje mraza je trudoma korakal po brozgastih cestah. Svoj voz je bil opustil iz duhá spokojnosti, zakaj izza bolezni je postal zelo skrban za izveličanje svoje duše. Živel je odločen od družbe in tovarišev in je hodil v posete samo k svoji nečakinji, sedemletni gospodičnici Doucinki.

Opiraje se ob palico je s težavo dospel na Svetega Honorija cesto ter vstopil v prodajalnico mame Pinsonove Pri cvetlični košarici. Tam si videl obilico otroških igrač, razpostavljenih za novoletna darila za leto Gospodovo 1696., in nerodno se je bilo gibati sredi vseh teh avtomatičnih plesalcev in pivcev, grmičkov s prepevajočimi ptički, izbic, natlačenih z voščnimi figurami, belo in modro oblečenimi vojaki, in s punčkami, opravljenimi te v dame, one v služkinje, zakaj neenakost, ki jo je postavil sam Bog v človeška razmerja, se je raztezala celo na te nedolžno podobe.

Gospod Chanterelle si je izbral punčko. Tista, ki mu je bila najbolj všeč, je bila oblečena kakor visoka kneginja Savojska ob svojem prihodu v Francijo dne četrtega novembra. Počesana na petelinčke in s trakovi v laseh je nosila tog, z zlatom vezen životek in brokatno krilo s prestiralom, ki so ga spenjale biserne zaponke.

Gospod Chanterelle se je nasmehnil pomislivši, kako veselje bo napravila mali Doucinki tako lepa punčka, in ko mu je mamka Pinsonova podala savojsko princeso zavito v svilnat papir, mu je preletelo zadovoljstvo ljubeznivi obraz, shujšan od trpljenja, bled od posta, upadel od strahu pred peklom.

Uljudno je zahvalil mamko Pinsonovo, stisnil princeso pod pazduho ter odšantal proti hiši, kjer je vedel, da ga pričakuje mala Doucinka, odkar je vstala.

Za bližnjim oglom je srečal gospoda Spona z dolgim nosom, ki se mu je spuščal prav do čipkastega predprsnika.

„Dober dan, gospod Spon,“ mu je dejal, „srečno novo leto in Bog daj uspeha, kakor si sami želite!“

„O, gospod, ne govorite tako!“ je vzkliknil gospod Spon. „Bog nam često izpolni želje, da nas kaznuje. Et tribuit eis petitionem eorum.“

„To je pa res,“ je odgovoril gospod Chanterelle, „da ne znamo ločiti svojih resničnih koristi. Jaz sam sem vam vzgled za to, takšen, kakoršnega me vidite. Izpočetka sem mislil, da je bolezen, ki me nadleguje že dve leti, zlo: in danes vidim, da je dobrina, ker me je odtegnila zavrženemu življenju, ki sem ga živel prej po gledaliških in v družbi. Ta bolezen, ki mi hromi noge in mi razburja možgane, je veliko znamenje dobrote božje do mene. Toda, ali ne bi bili tako prijazni, gospod, da bi me spremili do Roula, kamor nesem novoletno darilo svoji nečakinji mali Doucinki?“

Ob teh besedah je gospod Spon vzdignil roko v zrak in je naglas zavpil:

„Kaj! Ali res slišim gospoda Chanterella? Ali ni govoril mari svobodomislec? Ali je mogoče, gospod, vi, ki živite sveto in samotarsko življenje, vas zagledam nenadoma, da se udajate pregrešnosti našega stoletja?“

„Bog se usmili, ni se mi zdelo, da se udajam pregrešnosti,“ je odgovoril trepetaje gospod Chanterelle. „Srčna potreba pa mi je, da bi se dal poučiti. Ali je torej tako hudo, če podarim mali Doucinki punčko?“

„Zelo hudo,“ je odgovoril gospod Spon. „In kar hočete danes podariti tej preprosti deklici, se sme z manjšo pravico imenovati punčka nego malik in podoba hudičeva. Ali ne veste, da je dajanje novoletnih daril pregrešno vražarstvo in ostuden ostanek poganstva?“

„Tega nisem vedel,“ je rekel gospod Chanterelle.

„Zapomnite si torej,“ je rekel gospod Spon, „da izhaja ta običaj od Rimljanov, ki so videli v vsakem začetku nekaj božanstvenega in so vsled tega oboževali začetek leta. In tako se pravi delati kakor oni — malikovati. Če dajete, gospod, novoletna darila, posnemate častilce boga Jana. Kar nadaljujte in posvetite, kakor oni, prvi dan vsakega meseca Junoni.“

Gospod Chanterelle, ki se je komaj držal pokoncu, je prosil gospoda Spona, naj mu seže pod pazduho in spotoma je gospod Spon nadaljeval tako-le:

„Zato, ker so astrologi določili, da se začenja leto s prvim januarjem, menite, da morate ta dan deliti darila? In kakšno potrebo

imate osveževati baš ta dan čustva svojim prijateljem? Ali so ta čustva s starim letom vred ginevala? In vam bo posebno ljubo, če si jih zopet pridobite z laskanjem in pogubnimi darovi?"

„Gospod,“ je odgovoril vrli gospod Chanterelle, oprt gospodu Sponu na laket, trudeč se, uravnati svoj šepajoči korak po hoji svojega vihravega spremljevalca, „gospod, pred svojo boleznijo sem bil samo ubog grešnik, skrbeč edino za to, kako bi ustrezal svojim prijateljem in se védel po načelih poštenosti in časti. Božji previdnosti se je hotelo potegniti me iz tega prepada; odkar sem se izpreobrnil, se ravnam po vodilih svojega izpovednika. A bil sem toli lahkomiseln in ničemuren, da ga nisem glede novoletnih daril prav nič vprašal. Kar ste mi povedali vi, gospod, s tehtovitostjo človeka, odličnega po nraveh in po učenosti, me je vsega zbegalo.“

„Res vas bom zbegal,“ je povzel gospod Spon, „in vas razsvetlil, ne s svojim znanjem, ki je slabotno, nego z modrostjo velikega učenika. Naslonite se ob ta-le odrivač.“

In porinil je gospoda Chanterella pod vhod nekih vrat; ta se je stisnil, kakor je vedel in znal, gospod Spon pa je potegnil iz žepa knjižico, vezano v pergamen, jo odprl, prelistal in se ustavil na mestu, ki ga je začel čitati na vse grlo sredi dimnikarjev, sobaric kuharskih vajencev, ki so pritekli na njegov predirljivi glas:

„Mi, ki so nam judovski prazniki gnusoba, in ki se nam bi zdele čudne njih sobote, njih mlaji in svečanosti, nekoč Bogu ljube, mi smo se sprijaznili s saturnalijami, z januarskimi kalendami in matronalijami; novoletna darila se prevažajo, vezila lete vkup od vseh strani; povsod same igre in gostí. Pogani se svoje vere bolj drže, zakaj oni se čuvajo obhajati katerikoli naš praznik, da jih ne bi imel! kedo za kristjane, mi pa se ne bojimo, da bi nas imel kedo za pogane, ker posvečujemo njihove praznike.“

„Sedaj ste slišali,“ je pristavil gospod Spon. „Tako govori Tertulijan in vam očita tam iz globoke Afrike nevrednost vašega početja, gospod. Novoletna darila se prevažajo, vezila leté vkup od vseh strani. Poganske praznike obhajate! Ni mi čast poznati vašega izpovednika. Toda zdrizam se, gospod, ob misli, kako strašno vas zanemarja. Ali se vsaj lahko zanesete, da vam bo stal na vašo smrtno uro, ko boste morali stopiti pred Boga, na strani, da vzame nase grehe, v katere vas je pustil zabresti?“

Po teh besedah je spravil knjižico v žep in je razburjen odšel, za njim pa od daleč ošupli dimnikarji in kuharčki.

Vrli gospod Chanterelle je ostal na vratih sam s savojsko princeso in premišljujoč, kako mu preté večne peklenške muke, če podari svoji nečakinji Doucinki punčko, je razglabljal nedoumne verske skrivnosti.

Noge, ki so se mu že več mesecev šibile, ga niso hotele več nositi, in bil je nesrečen, kakor le more biti človek dobre volje pod solncem.

Par minut je tako visel v potrnosti svojega srca na odrivaču, kar se mu približa kapucin in ga nagovori:

„Gospod, ali ne bi dali novoletnega darila ubogim bratom-siromakom, vbógaimé?“

„Kako, duhovni oče,“ je odgovoril živahno gospod Chanterelle, „menih, pa prosite novoletnih daril?“

„Gospod,“ je odgovoril kapucin, „preljubi sveti Frančišek je želel, da bi se njegovi sinovi v preprostosti razveseljevali. Dajte kapucinu, da si bodo imeli s čim pripraviti dober obed ta dan, da bodo lahko z veseljem prenašali vzdržnost in post vse leto, razun, seveda, ob nedeljah in praznikih.“

Gospod Chanterelle je meniha presenečen pogledal:

„Ali se ne bojite, duhovni oče, da je navada novoletnic duši pogubna?“

„Ne, tega se ne bojim.“

„To navado smo prevzeli od poganov.“

„Pogani so imeli včasih dobre običaje. Bog je dopustil, da je nekaj žarkov njegove luči prodrlo mrakove malikovalstva. Gospod, če odrekate darove nam, ne odrecite jih našim ubogim otrokom. Mi vzgajamo zapuščeno deco. S tem-le tolarjem bom kupil vsakemu papirnat malinček in kolač. Vam se bodo imeli zahvaliti za morda edino zabavo v vsem svojem življenju, zakaj ni jim določeno mnogo radosti na zemlji. Njih smeh se bo dvigal do samega neba. Otroci, kadar se smejó, hvalijo Gospoda.“

Gospod Chanterelle je izročil svojo precej težko možnjo kapucinu in je vstal s svojega odrivača mrmraje besedo, ki jo je pravkar slišal:

„Otroci, kadar se smejo, hvalijo Gospoda.“

Potem je z vedro dušo krepko odkorakal in nesel savojsko princeso gospodičnici Doucinki, svoji nečakinji.

Oton Župančič:

Goriškim izgnancem.

Bratje, rad bi dal vsaj malo
vašemu spominu:
da bi v duši zadišalo
vam po rožmarinu,
in po trti, breskvi, oljki,
vaših Brd trojici,
da bi kakor morje v školjki,
dragi bisernici,
vam šumeli vali Soče
v moji tej besedi,
ki, na begu z vami, hoče
vteči časov zmedi.

A še drugo, bratje, snivam,
pesem — za izbrance:
da bi vstale pred očmi vam
čudežne monštrance,
kar jih nam dandanes sije,
kakor nekdej dedom:
sêla, gôre in Marije
z milostnim pogledom.
In najvišja in največa,
v srcu vsega stvarstva:
k nji je vrela ljudstev gneča,
carji vsi, vsa carstva.
Zánjo Bog se skríl je svetu,
z njo se mu odkriva,
bliže čuti se Očetu,
kdor ji bliže biva.
Čujte: vaš rod med Sloveni
šel za njó najdalje,
vtapljal v svetlem hrepenenji
se v ravní Italje.

Ni, kot drugi, v njih utonil,
 še se je zavedel,
 tiho luči se poklonil
 in na svoje sedel . . .

Da: naš rod si bil je ustvaril
 sen o domu zlat,
 in sam Bog je nanj udaril
 solnce, svoj pečat!

Pričujoča pesem je bila namenjena za „Begunski koledar“, ki pa iz neznanih vzrokov ni izšel.

Ivan Albreht:

Senca.

Vesoljstva tajno čujem valovanje,
 iz morja v morje in iz kraja v kraj.
 Kar je bilo — še pride kdaj nazaj?
 Kaj je življenje? Dejstvo? . . . puste sanje?

Mladosti nade vroče, vera vanje —
 kdo mi odpre resnice večni raj?
 Po svetu blodim sam . . . odkod, zakaj
 reži se, vsepovsod zanikovanje? —

Ah, kaj so našega ponosa dela
 in kje je pot do večnega izvora,
 ki se razum mu ukloniti mora?!

Temà, temà — in ni resnice v duši!
 Kar misel zida, v hipu spet razruši,
 in vse je kakor dih, kot kup pepela.

Dr. Ivo Šorli:

Iz prakse.

I. Močnejša.

Ker je bilo v sobi že nekoliko temno, s kraja nisem videl drugega nego precej visoko postavo, vso in popolnoma zavito v črne do tal segajoče pajčolane, kakor da bi prišla žalost sama k meni. Šele potem sem razločil pod širokim klobukom blede obraz.

Prosil sem jo, naj sede, segel po testament v njenih črnih rokavicah in se poglobil vanj. Kovinasta krsta za najmanj 2000 K, pogreb sam približno 5000 K, za rakev ne manj od 5000 K, za vzdrževanje groba obresti od 10.000 K, nagrobni spomenik za kakih 3000 K, ostala zapuščina za dobrodne ustanove z njegovim imenom.

Ta se je pa dobro preskrbel, sem si rekel. Čudno se mi je le zdelo, da je akt doslej izkazoval komaj borih 800 kron aktivnega imetka. Ali bi mi gospodična ne pojasnila najprej tega?

— O, to je tako, se je odzvala s tako nepričakovano živahnostjo, da se je moja podzavestna groza pred toliko črnine takoj umaknila druge vrste in malo jasnejši grozi. To je tako: on ni imel premoženja — saj vidite iz imovnika, kaj je imel. Toda testament je napravljen za slučaj, da bi jaz prej umrla. V tem slučaju bi bil namreč po mojem testamentu podedoval vse moje precej znatno imetje on; in da pač ne pride niti vinar v roke njegovih ljudi, ki so bili vsi tako proti najini poroki, je napravil tako, kakor sem želela jaz.

Aha! sem si mislil, ni bil bedast ta dečko, da je tako vpošteval te želje. Če bi bil imel srečo, da bi zdaj on sedel tu pred mano, bi bil najbrže že na čistem, da se dajo take svotice že tudi drugače porabiti nego za kovinaste krste in dobrodne ustanove.

Ali kakor da mi je brala na obrazu te črne misli, je že spet planila.

— Bila sem namreč težko bolna, ko sva napravila vsak svoj testament; in zdravniki so mu tudi povedali, da so izgubili vsako upanje. Ustavljanje njegove matere me je tako potrlo, da sem si smrti res želela. Le čitajte dalje, boste videli, kako ji je celó to prepovedal, da bi ga prišla kropit. In takrat mi je tudi obečal, da pojde takoj za menoj ... Da me ne pusti niti eno noč same v

grobu ... je rekel ... Samo še pogreb mi preskrbi, spravi me takorekoč k počitku in potem pride ... Tako napravi in tako odredi, da bo že isti večer pri meni ... O, bila sem tega tako gotova, da sem kar čakala, kdaj pride smrt pome! ...

Tu se je oglašil literat iz mene:

— A od vas vendar ni zahteval take žrtve, gospodična? Za slučaj, da ... za nasprotni slučaj, recimo?

— Žrtve? Kaka žrtev je to? To se pravi ... se je nekoliko zbegala; — menda so prodrle moje prijazne oči skozi črnino, — to se pravi: kar se mene tiče, mi je izrečno priporočil, naj prej dobro premislim. Ako bi ne mogla prenesti njegove izgube, potem naj sicer ne nosim te žalosti vse življenje s seboj; toda, ako bom videla, da sem dovolj močna; naj se nikakor ne čutim vezane.

— No, vidite gospodična: Vi ste bili vendar močnejši od njega. Ni vedno opravičena beseda: šibki spol.

— Ah, kaj hočete, ko imam mater!

II. Šibkejša.

Sodni sluga mi je prinesel ob treh popoldne poziv, naj grem, ako le morem že danes v tako in tako hišo, preiskat in zapečatit sobo števil. 20 takega in takega dekleta, ki so ga pravkar našli mrtvega v tem in tem hotelu.

Vzel sem torbico za akte pod pazduho, da bo vsak že kar videl, po kakih opravkih prestopam tak prag, in s pogledi vsako tako slabo sumnjo odklanjajočimi, sem se napotil tja gor v pregrešno ulico.

No, pred hišo so stali že trije drugi gospodje, od vsake oblasti po eden, nič manj vzvišeni nad vsak dvom. In tu sem izvedel še ostalo: v sobi onega hotela je čakal rezervni častnik dekleta že od jutra; ob devetih je bila prišla in sta se takoj zaprla. Točno opoldne so zaslišali iz sobe tri strele po vrsti; in ko so vdrli vrata, sta bila oba že mrtva. Človek je ustrelil najprej njo in potem še sebe.

Stopili smo v hišo in odšli v drugo nadstropje. Soba je bila zadostno označena s stražarjem pred njo, stoječim v sredi med toliko devojkami, kakor gol kol v rožnem grmu.

Odrpli smo in začeli svoj posel. Nekaj denarja in zlatnine, njegova in njena slika v veliki obliki — lepa človeka, posebno on s svojim živim obrazom — kup pisem. Vse to ni imelo niti duha po zločinu in je pritikalo torej meni. In ko je vsakdo od ostalih

izpraševal najprej po tem, kar je zanimalo njegovo oblast, je bilo tudi meni, da poizvem, kako je z dediči in takšno. Iz gručice je stopilo vitko dekle, „Jolanda“ so ji rekli, — ki se je čutilo poklicano, in mi je povedalo, da je ranjka pač nekoč omenila nekaj o neki daljnji teti tam nekje sredi ogrskih pust, drugega sorodstva pa da gotovo ni imela.

Lepa stvar! Zdaj išči po svetu to daljnjo teto! To bo zopet križev in težav za kakih dvajset, trideset kron!

Poslovim se v takih mislih, celó potožim malo, vidim obilo sočutja, — „gutmütig sind sie ja alle“, pravi Schiller, — in odidem v pisarno. In v nadi, da mogoče le najdem kak kažipot v ogrske pustinje, začnem takoj pregledovati pisma. Drugo za drugim od njegove roke. Že dve leti traja torej ta ljubezen — po vrsti je položen zavitek na zavitek s to krepko pisavo na naslovih — od tam, ko ji prvič piše, kako ga je prevzela ona beseda, ki mu jo je rekla, do zadnjega, ki je v njem ta strašni ukaz, naj pride, da gresta. A že čez leto se vleče skozi vse te besede od kraja do konca ta . . . ta črna nit: „Pojdiva odtod, tu nimava iskati ničesar več, ne ti brez mene, ne jaz brez tebe!“ Njenih besed tu ni — čital jih bo tam nekje na Ogrskem drugi zapuščinski komisar ali sodnik: mož ni imel stalnega bivališča tu, in spise pošljejo tja, kjer pridejo pred oči morda celo njegovi ženi ali otrokom. Njenih besed ni, ona molči, a vendar se čujejo iz njegovih tudi njene . . . Ne ustavlja se, ne brani, a vendar prosi še za hip odloga. Ne, ker je še mlada in lepa, ne da bi še kaj upala, — samo groza jo je mrzlega groba. On pa ima zapičene svoje črne demonske oči globoko v njene in vabi, vabi, vleče, tira . . .

* * *

Kaj pa to? Saj to je druga pisava, ta predzadnji zavitek. O, Bog ti bodi že zato usmiljen, nesrečno dekle: testament si inapisalo, predno si odšlo! In nihče drugi nego ljubezniva gospodična Jolanda, (pa tudi njeno krščansko ime in nekrščansko čudni priimek je v oklepajih) — je univerzalna dedinja. „Ker sem videla v vaših očeh vedno toliko iskrenega sočutja in tihega umevanja, vas prosim, ljuba gospodična Jolanda, še te zadnje usluge: poplačajte moje dolgove; a vse ostalo, kar je bilo moje, naj bo do zadnje stvari vaše . . .“

* * *

Drugi dan je prišla gospodična Jolanda. Prvo vprašanje je bilo po seznamku onih malih dolgov, da jih takoj poravnava. In potem ji je šlo le to po glavi: kako je bilo ž njima tisto zadnje uro, ve vendar le sam Bog; toda on, ki je bil ne samo samomorilec, nego tudi morilec — on bo svečano in cerkveno pokopan, njo, umorjenko, so že vlekli tja gor in še kdaj jo vržejo v jamo, nočejo prav povedati.

Glej, ni juristinja, pa jo je pogodila razliko — le to je sirota prezrla, da je bila tovarišica davno izstopila iz človeškega občestva . . . In da taka nima nikakega prava do njegovih pravic . . .

*
*
*

Včeraj sem spis dovršil in gospodična Jolanda ga je podpisala, kakor podpiše vsak človek. Tu postava ne dela razlik, in pristojbine do 50 K se plačajo v kôlkih, čez 50 K pri davkariji ali po poštnem čeku.

Gospodična Jolanda zna nekoliko francoski in pozna izraz „la grande passion“ in njegov pomen. Vprašal sem jo, ali si želi kaj takega doživeti.

— Doživeti — smrt? Hvala! se je nasmehnila.

— In vendar se čita, da si želi doživeti marsikaka velika dama tako „veliko strast“, kakor jo je doživela gospodična Vilma.

— Ampak najbrže samo do onega trenutka, ko je Tibor vzdignil roko in sprožil . . .

— Mogoče; toda tudi Vilma je baje tisti hip zaklicala na pomoč . . .

— Če je, je bila to samo zadnja slabost! Testament je spisala še doma, prosim! V njeni sobi ste ga našli, ne v hotelu; in ko je šla tja, je vedela, da se ne vrne več. Pa je vendar šla!

— Toda povejte mi odkrito, Jolanda, ali se Vam moški zdi vreden, da bi se mu dali zvabiti celo v grob? Ženskam, kakor ve druge, ki morate spoznati moške vendar prej od njih grdih nego lepih strani, — še veliko bolj nego druge ženske, ki bi tega vendar nikdar ne storile, — ali se kateri izmed vas more zazdeti moški vreden, da mu žrtvujete celó življenje?

— O, ravno nam! Če najdemo — če se kateri od nas posreči najti moža, ki zanjo vse žrtvuje, kar je žrtvoval Tibor Vilmi: dušo in telo, ženo in otroke, ponos in čast, vse, vse, — potem je moralo priti skoro po sebi, da mu je tudi ona žrtvovala vse, kar

ji je še ostalo na tem svetu in kar je videla, da ima zanj še neko vrednost: življenje.

Spomnil sem se gospodične v prvi črtici iz moje prakse in sem hotel reči skoro bolj za-se:

— Potem postanete šibke, čisto šibke, še šibkejše nego je tak mož . . .

— Od teh dveh ni bil nobeden šibak! Vsaj to jima lahko pustimo! me je skoro pokarala.

U. B.:

U Silvestrovi noči.

Šum pestrih kril, šepet in glasen smeh,
vonj ostri pudra in parfema;
v očeh nebo, veselje, žalost, greh,
v pogledih strast žari, s strastjo se vnema.
Praznuje ulica v prešernem bakhhanalu
noč, ki to leto zadnjikrat zemljo objema . . .

„— Kam, proszę pani, se tako mudi . . . ?
Naj pani malo postoji še . . . !“

„— Pan čuje? Polnoč v stolpu že brni . . . !

„— A Novo leto! Pani mi voščila ni še! —
In bije v stolpu ura polnoč . . . Vse obstane . . .
in ulice vrvenje je postalo tiše . . .

Spogledali so se in začudili:
nad mestom, glej, visoko pluje
krvavi ptič, po zraku mirno krili,
oči iskrecih, kot da temno misel snuje . . .
Z obrazi bledimi prepadli vanj strmijo,
in vzdih le pritajen se tuintam začuje . . .

Lublin, 1. januarja 1916.

Stanko Svetina:

Moje pomladi.

Zunaj sneg in strupen mraz. Nebo se je polagoma in nalahno spustilo doli in je s sivimi perotmi objelo trudno pokrajino in jo zazibalo v težak in globok sen. Od severa je zažvižgalo, glej, motne šipe na oknih se lahko tresejo, pes je zatulil žalostno in zateglo v svoji mrzli hišici tam na koncu dvorišča. Dva črna vrana sta zašla v temno sivino bogve kako in sedaj krožita drug poleg drugega plaho, kakor bi iskala izhoda iz te obupne in mrzle pasti. Ni mogoče. Krožita, krožita v velikih lokih čimdalje hitreje, čimdalje hitreje in naposled sedeta na visoko smreko tam doli ob parobku gozda, da se zazibljejo veje, težko obložene z zmrzlim snegom. Zdaj je dvignil prvi tič glavo in odprl kljun. „Kra-kra, kra-kra“. Tovariš se je ozrl nanj „kra-kra, kra-kra“. A tudi krakanje je zamrzlo. Kakor bi se izlilo morje tekočega svinca na ta ubogo majko zemljó.

Sedim v naslanjaču in gledam skozi okno v to mrzlo, težko zimo. Drugega ne vidim ničesar, samo to žalostno in pusto sivino, par smrek še in ona dva zibajoča se vrana na veji. V peči, za hrbtom mojim, prasketa ogenj, in lena toplota, plavajoča v širokih plasteh po sobi, me objema vsega, da mi je sladko po udih, da mi postajajo veke težke in trudne in da pozabljam svojo samoto.

Kje ste moje pomladi, kje ste dnevi, vriskajoči v svoji prešernosti in moči in v svojem bogastvu nešteti lepote? Kje ste, ve moje ljubice, da bi božale samotnega popotnika, počivajočega na kamenu ob dolgi, pusti cesti, vijoči se v negotovo, temno bodočnost?

Polagoma, prav počasi se začinja trgati mrzla sivina in nevidne, mehke roke se izmotajo iz nje in me začno gladiti po laseh. Toplo mi je v duši in zdi se mi, da slišim pozvanjati zvonove . . .

Dve enodnevnicí.

I.

Oče me je potrepal po rami.

„Fant, na Bled pojdeva!“

In sva šla k njegovemu prijatelju.

Morda mi je bilo takrat osem let, več ne, prej manj. Takrat sem videl prvič gorenjsko plat in vse njene krasote. Kako sem jih

sprejemal vase, ne vem več. Daleč so leta in spomin jili komaj dosega.

Bila pa je visoka, bela hiša, čezinčez preprežena z zelenjem. Mesec je s sentimentalno roko pobožal Bled in njega okolico, in belina hiš je tlela v fosforni luči. Ona visoka hiša z zelenjem se mi je zdela kakor začaran grad, ves poln bajnih krasot.

Oče je šel s svojim prijateljem po tihi stezi med drevjem naprej, ona je zaostala, prišla k meni in me prijela za roko tako, da sem se je moral okleniti.

Ona. Niti oddaleč ne morem določiti njene starosti; morda ji je bilo dvajset let. Tudi njenega imena se ne spominjam več, bogve, vtonilo je v morju pozabljenja.

Vidim pa pred seboj lep in čudovito nežen ženski obraz, sanjajoč o bogvečem, v najbolj rahli, tresoči se belini mehke polti.

Stopal sem poleg nje, osemletni deček poleg dvajsetletnega dekleta, trdno sem stiskal njeno roko k sebi in sem zrl kakor zamaknjen v oni lepi, z mesečino poplavljeni obraz.

In misli moje so drvile bliskoma. Omamljen od toplote mehke ženske roke in prepojen s sladkostjo nebeške noči sem si sezidal grad, kamor popeljem to svojo lepo — ženo.

In naprej? Naprej?

Osemletni deček je bil slišal o ženitvi. Videl je doma, kako peljejo vranci, okrašeni s pisanimi cveticami, voz in na vozu skrinjo, obtaknjeno okroginkrog z zastavicami, videl je, kako se blišče v solncu velika médena kolesa na komatu prhajočih konjičev, videl je, kako vriska voznik, kako vriskajo domači fantje, ki sedijo zadaj za skrinjo, sredi med seboj godca s harmoniko, videl je zeleno smrečico na vrhu skrinje, smrečico, z zlatimi nitmi in rdečimi, modrimi in belimi papirnatimi trakovi — videl je vse to in je poslušal stare ljudi pred hišo, ki so mahali onim na vozu kakor v pozdrav in ki so se menili — o možitvi in o bali mladega dekleta.

Kaj je takrat mislila ona, ki je šla visoka in lepa roko v roki z menojo skozi bajno noč? — Sam Bog vedi. In kaj bi rekla, če bi vedela, kako trepeče zanjo v ljubezni to drobno otroško srce poleg nje?

V ljubezni?

Da, bila je ljubezen, še po dvajsetih letih ni zamrl spomin v srcu na one lepo ženo in ono pravljичno noč.

II.

Tisto leto sem dovršil drugi razred gimnazije z dobrim uspehom, za kar sem bil deležen od očetove strani precej naklonjenosti. Že ko sem stopil čez domači prag, sem občutil nekako notranjo samozadovoljnost in ponos in vedel sem, da me čakajo tiste počitnice marsikaka vesela presenečenja.

Kakor nalašč je prišla nekega dne na obisk materina sestra iz Trsta. Ta teta me je imela nenavadno rada, sam ne vem zakaj. Kadar je prišla, mi je prinesla, otroku, vsakovrstnih slaščic, zlasti pomoranč, smokev in drugih sladkosti; zato pa je dobila v mojem srcu zase precej prostora. Pogladiła me je po laseh, a jaz sem ji poljubil najprej roko in nato še ustna.

„Letos ga moraš pustiti z menoj,“ se je obrnila teta k očetu.

„No, pa naj ostane doma,“ je odvrnil oče na njen dobrosrčni predlog. Imel me je rad in hotel je, da bi hodila skupaj na lov. Bil je učitelj in se je ravnotako veselil počitnic kakor jaz. In ker mi je umrla mati, ko sem imel šele tri leta, in je bil oče tačas še vdovec, se me je vedno razveselil, kadar sem prišel iz mesta domov na kmete. Bila sva skupaj, in z bogom samota in dolgčas! On ti je našel zabavo, če le kdo in če le kje. Ni ga več dobrega starca, da bi hodila po senčnatih dolenjskih gozdovih, ni več zvestega kastorja, ki bi naju spremljal na vseh potih in ki je bil lovec, da mu ni bilo para, ni več tihega somraka kraj gozda, kjer sva pekla z očetom krompir in gledala v iskrečo se žerjavico in poslušala, kdaj zazvoni farne cerkve zvon avemarijo, da odideva počasi domov. Ne, še kastorja je treba poklicati, še tri križčke je treba napraviti iz drobnih klinčkov na kupu polugasle žerjavice, da pridejo ponoči angelci in posedejo krog ognja, še to, še to in naposled kreneva proti domu. Spotoma se še oziram nazaj, vidim, kako se tam v daljavi dviga kvišku iz opuščenega pogorišča sivobel dim, stisne se mi srce v tesnobi, obrnem se strani in že je tam v dolini šola, v kuhinji luč in ob luči stara mati, ki se sklanja nad ognjiščem in misli na naju, kje sva tako dolgo ostala . . .

„Bo fant vsaj morje videl,“ je prigovarjala teta, ki ni hotela odnehati.

„Ah, morje!“ sem vzdihnil in v tistem hipu sem si že slikal v duhu ono široko, temnozeleno vodo, ki me je pozneje tolikokrat in tolikokrat klicala na skrivnem k sebi in ki me je vlekla k sebi z neodoljivo silo.

Oče je ostal neizprosen in mračan, toda ko sem začel siliti še jaz, se je nazadnje vendarle omehčal in se udal vsaj za štirinajst dni.

In peljala sva se s teto v Trst.

Medpotoma mi je pripovedovala o svoji rejenki Aniti, ki je razposajena, živa muca, s katero se bom gotovo takoj spoprijateljil. Poslušal sem dobro ženo pozorno, a slišal nisem ničesar. V mislih mi je bilo samo morje, ono široko morje, prostrano, tako zaželjeno morje.

In videl sem morje in videl sem Anito . . .

Bilo ji je kakih petnajst let — lepo duhteč popek rožegavtrože. Bila je drobna in bela, tako bela, da se ji je poznala vsaka žilica pod svilenko kožo. Lase je imela temne kakor noč, oči žareče, nos raven, grški, in ustna kakor dvoje malin. V vsem svojem bitju je kazala naturnost, ki se je jasno in krepko izražala v vsaki njeni kretnji, govorici in pogledu.

Bilo je avgusta meseca in solnce je peklo in žgalo. Podnevi smo bili doma: prvi je zadremal v naslanjaču, drugi je spustil žaluzije, slekel se in legel v posteljo, tretji je bil zaspal že za mizo. Vročina nas je tako prevzela, da smo bili popolnoma brez moči, posebno jaz, ki je še nisem bil vajen. No, proti večeru je nekoliko odjenjalo in kmalu smo bili vsi pokonci in pripravljeni za izprehod.

In šli smo počasi iz mesta proti Občinam. Midva z Anito sva šla naprej, teta s svojo starejšo hčerko in s sinom zadaj.

Ob vsakem njenem pogledu sem moral povestiti oči, vsak dotikljaj njene roke me je stresel. Rdel sem, božal ji belo roko čudovito nežne oblike in pojecljaval ponevedoma besede, narekovane mi od bogvekod. Gledala je v tla in zardevala ravnotako kakor jaz.

Obstala sva in se ozrla na Trst in na morje za njim. In srce je pelo.

Razprostrlo si se morje, široko si se razprostrlo, da ti ni videti mejã. Mogočno si in veličastno v svoji krasoti. Zaljubilo se je vate solnce in ti si mu dovolilo, da te poljubi in ljubi vso noč in vedno. Zlata je vsa ta vajina ljubezen. In visoka in stanovitna. In globoka. Pesem.

Ne vem več, kaj se je tačas vzbujalo v meni, toda zdi se mi, da se je porajala moč ob pogledu na obširnost tega morja pred menoj, lepota je vzbudila vročo ljubezen in tiste bele lastavice, ki so kakor misli priplavale od bogvekod in se spreletavale v sijaju potapljajočega se solnca in si močile peroti in hitele naprej, naprej — so nosile hrepenenje.

Ko sem se ozrl v tiste lepe, zdaj široko odprte, zasanjane oči, sem privil Anito k sebi in jo poljubil. Iztrgala se mi je iz objema in stekla naprej. Tisti dan ni spregovorila z menoj niti besedice več.

Drugi dan, takoj po kosilu, sem spustil v spalnici rulete, legel v posteljo, se odel z rjuho in zaspal.

Ko sem se zbudil, mi je padel pogled na Anitino snežno posteljo. Glej jo, saj je šla ona tudi spat. Črni lasje so se vili kakor temna reka po beli rjuhi, ki je tesno objemala mlado, napol razvito telo. Njene grudi, dva bela, bela rožna popka, so se dvigale enakomerno in padale, z obraza je sevala milina in nedolžnost.

Gledal sem jo precej časa s postelje, nato pa mi je prišlo na misel, da ne bi bilo napak, če bi jo poljubil prav na tihem na ona sočna malinja usteca. Ta misel mi je bila tako všeč, da se je nisem mogel otresti in da me je premagala popolnoma. Vstal sem prav počasi in sem stopical po prstih do Anitine postelje.

Kakor golobček, kakor bel angelček. Sklonil sem se, pridržaval nekaj časa sapo, nato pa sem se dotaknil z ustnicami ustnic.

Komaj vidno so se zatresle svilene trepalnice in zdaj se je ozrlo vame dvoje globokih, pravljličnih jezer. Prav nič se ni hudovala. Saj sem jo bil poljubil na speča ustna tako pobožno in tako tiho, da je ne bi zbudil.

Nasmehnila se mi je in me objela krog vratu. Vnovič sem jo privil k sebi in znova sem jo poljubil. Bil sem v silni zadregi. Zdaj se me je oklenila z obema rokama in me pritisnila na prsi. Pri tem se ji je odtrgal na rami gumb pri srajčki in prikazala se je nežna polt mladih grudi, kakor bel, nanovo padli sneg. Pokleknil sem k nji na belo posteljo in tudi ona je pokleknila. Tako sva klečala tam, objemala se, poljubovala in jokala, jokala . . .

A sama nisva vedela, zakaj in čemu.

Dr. Franc Derganc:

Henri Bergson.

Filozof moderne Francije.

Predgovor.

Na prehodu 19. in 20. veka se je pojavil v Evropi nov dušni tok, ki odsehdob vidno in mogočno narašča ter se pripravlja, da potegne vse druge kulturne sotoke za seboj.

Vivizem (vivismus), tako imenujemo novi veletok, to je gospodstvo veličanstva in velemožnosti življenja, kakor svobodno in resnično ustvarja, deluje, ne kakor se spačeno in enostransko razvito svetlika v glavi nekaterih evropskih filozofov. Doslej vemo samo eno, da vivizem resnično eksistira in rase, da se nahaja v prvi fazi razvoja, da je začel vplivati na mišljenje in spoznavanje kulturnih evropskih narodov. Kakšne posledice obrodi vivizem, kakšna bo njegova končna, definitivna oblika, to vse nam še prikrija krilo bodočnosti.

Tudi mi slutimo in občutimo, — čeprav ne vsi enako jasno in zavedno, — da prihaja vivizem v nas in čez nas kakor nekaj silnega, vsepresežnega, da polje z isto močjo v vsaki žilici našega življenja; zaznavamo ga v sebi, kakor občuti mlada duša prvo ljubezen. Kako prešinja ta velesila življenja vse misli in sanje mlade duše! A kje so tiste besede, ki bi se ji mogle samo približati? Naše slutne oči vidijo vivizem kakor v nočni tišini krasno prikazen v svitu Platonovih idej, predno se materijalizirajo. Ali, če pade le ena človeška beseda v ta ustvarjajoči mir, izgine svetla prikazen kakor preplašena, kakor blisk, da je potem temina noči še večja. Tako ni vivizem še zdaj pristopen besedi v celem obsegu — na veliko nevoljo kritikov in dijalektikov, ki preže na vsako novo moč, da jo varno potočijo v brušene steklenice kristalno trdih pojmov. Vivizem je pač tista nedeljiva, vse obsežna, vse nadvladajoča sila, ki se razodeva brez prestanka v celotnem življenju. Besede so pa samo sledi in sence življenja.

Orjaški sunek življenja, ki ga zasleduje vivizem, je segel celo čez kraje, kjer stoje tisočletne piramide iz rezanega granita kakor mejniki večnosti; sunek je prešinil celo mrtve skale, da so začele roditi. Zapustili smo svoj čas šolske prostore v neomajnem prepri-

čanju, da smo si otovorili spomin z zanesljivim blagom za vse zadrege življenja, z zakladi večne veljave. Ponosen je bil nanje naš mladi spomin, ki so ga desetletja gnetli razni vzgojitelji kakor kipar svojo glino, ne samo ponosen, ampak še bolj vesel, da je srečno prestal te čase plastike in tlake. Te matematične formule, ti fizikalni in kemični zakoni, ti pravzori eksaktnosti, ti izrazi nespremenljive večnosti!

Pa prišel je nenadoma sunek življenja in — prišlo je drugače. Skozi leta in leta nam je šola tlačila v spomin Evklidov tridimenzionalni prostor, v katerem absolutno velja aksijom paralelnih premic in zakon, da je vsota kotov v trikotniku $= 2 R$. Temu nasprotno je nastopila nova matematika, takozvana metamatematika (metageometrija), ki uči, da je naš tridimenzionalni prostor le poseben slučaj resničnega n -dimenzionalnega prostora, v katerem ne velja aksijom paralelnih premic in v katerem znaša vsota kotov v trikotniku lahko manj (Lobačevskij, Bolyai) ali več (Riemann) nego $2 R$. Zlasti Riemann in Grassmann sta razvijala pojem n -dimenzionalnega prostora in Lie, ustvaritelj skupinske in invarijantne teorije, je dokazal plodnost tega pojma za teorijo diferencialnih enačb.

Enako živo se je zgenilo in se je začelo gibati tudi v kemiji in fiziki. V kemiji smo se učili, da so atomi zadnje, nedeljive, nespremenljive sestavine, iz katerih sestoji vsa materija. Natančno smo znali število prvin in atomov, celo njih mesto v periodičnem sistemu. Impozantno in sugestivno je vladala teorija atomov in leta 1881. je prevzela Nemca Helmholtza tako, da je razširil nje veljavo celo na elektriko: tudi elektrika je nekaka fina materija, sestavljena iz najmanjših atomov — „elektronov“ (Stoney). A leta 1895. je odkril Röntgen svoje žarke in 1896. je dognal Francoz H. Becquerel, da izžariva uran in njegove spojine podobne žarke in že leta 1898. je v Parizu P. Curie s pomočjo svoje soproge Marije, roj. Slodovske (Poljakinje), izločil iz uranovih spojin radioaktivni prvini „radium“ in „polonium“. Anglež Rutherford E., od leta 1907. profesor na manchesterski visoki šoli in ravnatelj fizikalnega laboratorija, je s posebnim uspehom preiskoval (1904) radij in druge žarive (radioaktivne) substance. Radij in njegove spojine imajo čudovito svojstvo, da neprestano izžarivajo toploto in sicer 1 gram radija vsako uro 135 kalorij skozi 2000 let. Odkod ta toplota, — če je radij enaka prvina kakor druge, obstoječe iz nespremenljivih atomov? Toplota se razvija vendar le pri kemičnih

procesih, in kemični procesi se vrše le tam, kjer razpadajo ali se združujejo različne prvine. Torej atomi ne morejo biti več nedeljiva, nespremenljiva, zadnja telesca, kakor smo se učili v šoli, ampak — spremenljive in deljive količine. Atomi razpadajo in iz njih razvalin nastajajo nove prvine, pri razpadanju se razvija toplota in posebno žarenje. Iz razpadajočega urana nastane kar cela nova generacija elementov: iz urana uran-x, iz tega jonium, iz jonija šele naš radij, iz radija plinasta prvina „radijeva emanacija“, iz emanacije nastanejo radium-A do radium-F, kot zadnji otrok generacije se rodi naš — svinec. Ali niso oživele mrtve skale in začele roditi, kako daleč so pljusknili valovi življenja?

A še globlje so prodrli učeni izsledovalci v skrivnosti atoma. Rutherford je preizkušal α -žarke pri prehodu skozi razne tvarine in prišel do sledečega nazora o sestavi atomov: vsak atom nam predstavlja kompleks, planeten sistem s centralnim jedrom, ki privlači druge najmanjše dele in jih združuje v celoto atoma v najmanjšem prostoru, da se vrte okoli jedra kakor planeti okoli solнца. Vsemir: makrokosmos! In vporabivši teorijo elektronov, je pristavil Rutherford, da niso ti najmanjši deli atomi nič drugega nego — elektroni, tisti najmanjši atomi elektrike. Tako je postala nakrat materija vseh teles električna: materija sestoji iz atomov, sestavljenih iz elektronov.

Kako izžariva radij toploto? Neprestano in enakomerno kakor izvira na primer studenček iz skale? To bi tudi odgovarjalo našemu šolskemu naravoslovnemu mišljenju, kakor ga nam je ustvaril Aristoteles: *natura non facit saltus!* Leta 1900. je Planck, profesor teoretične fizike v Berlinu, preiskaval matematične razmere pri toplotnem žarenju in našel, da učinek ne rase enakomerno, ampak v skokih, v sunkih. To strogo eksperimentalno najdeno dejstvo je imenoval Planck „kvantno teorijo“ in izjavil, da se gotove spremembe v naravi ne vrše neprestano in enakomerno, ampak sunkoma, skokoma, eksplozivno, v kvantih (*quantum*), v gotovih celih količinah. Znamenitost Planckove kvantne teorije so skoro potrdili tudi drugi izsledovalci na drugih poljih: Einstein in Nernst pri razlagi specifične toplote plinov in trdih teles, drugi v fotokemiji in pri röntgenovih žarkih.

Samo mimogrede omenjam, da je skoro istočasno leta 1901. obelodanil Hugo de Vries, ravnatelj botaničnega vrta v Amsterdamu, na podlagi dolgotrajnih botaničnih eksperimentov svojo „teorijo mutacije“: nove oblike vrst se ne razvijajo polagoma iz

malih, prehajajočih sprememb (variacij), kakor uči Darwin, ampak skokoma potem nenadnih mutacij. Enako ritmično in skočno delovanje narave opazamo tudi drugod: mena letnih časov, noči in dneva, perijodične prikazni v geologiji in v zgodovini, ritmični pojavi v psihologiji in v fiziologiji (spanje in bedenje, ritmično dihanje, utripanje žile i. t. d.), ritem v umetnosti in pri delu (mlatiči, tesarji, sodarji).

Bližnja bodočnost odloči, dali je podobnost Planckove in Vriesove teorije le slučajna, posebno pa, kako preobrazi „ritmični princip“ Darwinovo teorijo o descendenzi organizmov?

Taki nepričakovani eksperimenti (Fizeau, Michelson, Morley) so napotili tudi izsledovalca Lorentza in Einsteina, da sta nam ustanovila v nasprotju s „klasično fiziko“ na podlagi „ozirne teorije“ (Relativitätstheorie) novo „moderno fiziko“.

Pa smo nečimerno in samozavestno mislili, da je spoznanje že davno prodrlo do zadnje skrivnosti, do zadnjega kotička narave in človeškega duha, in tu se nam odpira v daljavi nov svet z neznanimi kontinenti in otoki.

Nesmrtni človeški duh je kakor živa raketa, izpuščena v temno nebo: razleti se na tisoč svetlih utrinkov in ko se zazdi, da hoče ugasniti, se razprši iznova vsak utrinek še divneje nego prej, in tako se ponavlja prelestno in ritmično utrinjanje v neskončnost.

Ravnokar smo videli, kako živo utrinjanje duha je izprožil vivizem na nebu eksaktnega znanstva; in samo logično in več nego a priori verjetno pričakujemo, da se ponovi isti fenomen v povečanem obsegu v centralni sferi duha — v filozofiji. Znanost in filozofija, ali si nista v sorodstvu kakor glava in organi telesa?

Ozrimo se torej najprej k svojim najbližjim sosedom, ki imajo že od nekdanj svetovni sloves „naroda mislecev“. Kako se razodeva vivizem v moderni nemški filozofiji? Tudi tukaj nas pozdravi že pri prvem koraku „amour du colossal“. Vivistov deluje na Nemškem cela masa, komaj pregledna množica. Tu sili in prodira vivizem v različnih strujah in oblikah, z različnimi imeni na dan. Ti se imenujejo „neoromantiki“, druga struja nastopa kot iracionalizem (alogizem), tretja se zove mysticizem, nekateri vivisti utirajo parapsihologijo o „parapsihičnem“ (okultizem, spiritizem, teozofija), iz vivizma poganja tudi kulturna filozofija, kritični idealizem in idealistična metafizika. Celo stari materijalizem se hoče pomladiti in se zagrinja v gubovito haljo metafizičnega monizma (Monistenbund).

Poseben izraz je dalo vivizmu angleško pleme, katero je — kakor nobeno drugo — intuitivno in globoko spoznalo temeljno strukturalno načelo vsake organske skupine: masa in regenca. Po principu delitve dela razpada in se diferencira skupina, a samo en del izvršuje funkcijo vodstva in regulacije (funkcija dominacije, regeuce). Anglosaško pleme izvaja, da se skupina samo tam mirno in uspešno razvija, kjer združuje vodilnoregulativno funkcijo samo en stan v svojih rokah, oziroma potom kompromisa kar najmanjše število stanov. In tako velja v Britaniji in Ameriki, v državah organiziranega in klenega kapitalizma, najvišji socialni zakon: kapitalist je po naravi poklican voditelj ljudstva (mase) in države; kjer veljajo za kardinalne kreposti tiste lastnosti, ki omogočajo kar najhitrejše, kar največje kopičenje kapitala — ne v državni blagajni, ampak v rokah posameznih oseb-vodnikov. Kako se je moral torej obleči ubogi vivizem, da so ga pustili jingokapitalisti čez mejo? Nastopil je v servilni obleki „pragmatizma“ (I. D e w e y in W. J a m e s v Ameriki, C. F. S. S c h i l l e r v Angliji). Tudi pragmatizem proglašča življenje (primitivni biologizem) za prvo velesilo v naravi. Fundamentalni aksijom pragmatizma slove: „Resnica je korist! Resnično je samo to, kar je praktično, kar praktično koristi, kar varuje in pospešuje praktično življenje!“ A takoj obtiči pragmatizem, če ga vprašamo: „Čegavo življenje bodi merodajno za resnico? Ali življenja kapitalista ali življenja delavca?“

Vendar pa nam razloži pragmatizem enostavno in dosledno neki problem, ki ga mi Evropejci ne moremo razumeti. Kako se godi, da vse vere tako zadovoljno in mirno uspevajo v Ameriki, čeprav je izvedena principijalna ločitev verstva in države? V duhu pragmatizma vzgojeni ameriški inteligent sodi: vsaka vera je resnična, če je praktična, če koristi posamezniku in razvoju kapitalistične države, če je torej sposobna, potrto dušo pojedinca potolažiti, pomiriti, dvigniti in okrepiti z novo močjo; če neguje in oznanja tiste kreposti državljana, ki služijo kapitalizmu: varčnost, skromnost in zmernost, delavnost, poštenost in zvestobo, premagovanje in pokorščino. Čim krotkejši in skromnejši je delavec in človek ljudstva, tem lažje mu vlada kapitalist, tem več neporabljenega blaga ostane za kapitalista. Obširno poročilo in kritiko teorije, nočičnih podlag pragmatizma o priliki!

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Publikacije Leonove družbe za leto 1916. — Dr. Mihael Opeka. Rimski verzi. — Pesnik, rojen l. 1871. na Vrhniki pri Ljubljani, je študiral v Rimu sedem let bogoslovje in modroslovje, in v teh letih je nastala skoro vsa ta zbirka.

V uvodnem oddelku Na tuji zemlji uhaja oko željno čez gore v rojstno vas, v sklepni skupini Odmevi pa kopni in kopni nazaj po večnem mestu: neprestano nihanje, ki so mu spomini prvo prožilo, spomini vesoljna vzmet. Zloženi v pomladi življenja, so Rimski verzi nekam hladno-umerjeni, priletno umirjeni: krstil bi jih Zimski verzi. Stavim, da sodi g. Opeka o poeziji podobno ko blagopokojni doktrinarec Lucretius: okusen bonbonček, kamor je nalit grenak lek za bolno deco; bujna prisodoba, da se nam zavda dogma.

Današnji se ne čišla kdovekaj pesništvo, če je zgolj dekla moralke: začutiš namen, zamrzi ter priskuti se. Čimbolj neiskana in nesebična, tembolj misel resnična, krepkeje te prožme in pronikne. V danem primeru je katehet in pridigar daleko nadrasel in prebohotil tvorca nesebičnih podob... Te morda zanima geneza te ali one pesnitve? V začetku je bila, menim, vsakdanja krilatice n. pr.: Prava ljubezen to ni, ki živi le v trenutnem objetju, Zveste ljubezni krepost spaja življenje in smrt. Potem še malo pretehtavanja in pretuhtavanja — rodil se je pesmotvor Mrtvem prijatelju. Naslednje jedro, locus comunis, bi rad uveljavil: Iz samopridja nikdar ne ljubi resnična ljubezen. Ljubi, ker čuvstev oblast srcu veleva tako...? Pričvrsti, privari ga na folijo! Slehera stran oddaj nekaj koristi, zaleže naj vsaj za par vinarjev... Rečeno: Z doma trpljenja celó drag je v tujini spomin! smo kupili za rejeno razpravo o pozabljeni Leti. Resnico je dušeslovno bolj splošno pogodil znani klasik, češ, da se je prijetno spominjati prestanih boli. Neprevratna istina: Čudna ljubezen zares — do rodnega doma ljubezen... je pesto, okoli katerega se je nagručil besedičen, a še dosti uspel popis Vrhnike, ki pa ostane vendarle gola pretveza.

Če je vzniknila kedaj v njem ognjena samorasla slika, se je gotovo vselej zadela ob temnogleden resen reprimatur. Naš dvojni doktor bi bil lahko vzel za zvezdo-vodnico iz ruskih stihotvorenj: O budj carem veršin i holoden i nem Kak gornija snega, kak zvezdnija mercanja... V teli prigodnicah pa najdemo končno le izvirno samozavestno iver: Daleč na tujih že tleh poznati so moji rojaki, Daleč med tujci poznat jezik si materin moj! Znaten napredek, kajne, izza Jenkovih časov; samo ko nam ne bi tako glasno zvenela po ušesih ona turobna: Bridka žalost me prešine itd.

Pretuj nam je, predaljen, da bi nas bard omamil, potegnil za sabo; njegov poklic že zahteva tak značaj. Ko prečitaš, zdrkne vse pod prag zavesti, ko da piješ iz Lete. Iz Sardenkove Rome kipi kvišku vsaj Pod zelenim baldahinom, Nebo žari vsebuje učinkovito Pismo iz strelskega jarka. Naš autor se često razneži, ne sramujoč se niti solze, zgolj ob abstraktnih nadzemskih motivih, dočim mu drugi sicer največji predmet, posvetni dom v solzni dolini, pri slovesu izvabi samo vzklík: Nisem pretakal solza ne vredne so moškega lica (9).

Očividno manjka Faguetovo „zrno neumnosti, potrebno modernemu liriku“. Venec zvočnih sonetov *Sin materi* začenja z boljšim umotvorom na porodico; čim pa pride transcendentalna *Mati*, ki ji grešni zemljan sledi le od daleč, ostanemo brez neposrednega vtisa, kakor pri nekaterih *Sionskih glasovih*, drugače še dokaj čitnih. V krepkih kiticah *O nevihti* bi impresionist za četrto napravil veliko piko — pointillist bi pustil tri sedanje, vsekakor pa bi vpletel zadnji strofi v kako novo pesem, s katero bi potrpel še 9 let *Med* bolj posrečene prigodnice *Štejem Slovo* in *Leonu XIII.*, ki pa je preobsežna, kometov rep! Odstavek *O Roma felix* je mogoče najizrazitejši dokaz, da bi se naš pevec, prišedši v sveetišče umetnosti, ne usedel recimo k harmoniju, ampak jo mahnil naravnost na leco. Vse je prikrojeno v isto smer, naj izvira iz zgodovine, bodisi izposojeno pri *Horaciju*, čegar sledovi se opazijo tupatam; Ob stari *Romi* je parafraza iz njega, malone polemika. V *k a t a k o m b a h* začuješ posamezen odjek *Stritarjevih* heksametrov, drugod spominja drobna stara šara, da premoremo *Levstika Frana*, *Gregorčiča*.

Požurim se s pristavkom, da so številni šestomeri neoporečno — dejal bi — počesani in čedno polizani, petomeri se bahajo z dostojno prečo, zlikano rižo. Edino mestoma se spotaknete ob neljubo breznaglasnico, redko mašilo. Na sploh teko lični granesi gladko in sladko, toda ne steko si nedeljenega priznanja, ker so ravna plan brez idej-hudournikov, ognjenikov, brez ostre kipnosti in žgočih barv; mladi starci. Samo za oči je napisana sledeča vrstica v prevodu *Smrt*: *A koprneči duh, sprošččen iz ječe, vzleti brzàn iskat k nebesom sreče. Neizrekljiva gruča tkn bi se dala ublažiti z dvoustničnim v: iskat v nebesa sreče, pri čemer se zdrobi tudi kepa msr. Toliko morda komu v ravnanje.*

Anton Debeljak.

Meško Ksaver: Dve sliki. — *Matija Petek* se naenkrat polakomi sosedove njive. Ta „pijanost pohlepa“, kakor imenuje *Meško* to željo po zemlji, je ena najglobljih in najzagonetnejših črt, kar jih kaže skrivnostni obraz našega naroda *Barbarska* po svoji primitivnosti in impozantna po svoji doslednosti, je na vse zadnje vendar samo prvotna forma onega čustva, ki ga nam naši „narodni gospodarji“ šele motivirajo z raznimi filozofemi in ki hodi med nami z medlim, malo izrazitim imenom „ljubezen do rodne grude“. V tej ljubezni je že nekaj hvaležnosti; naš narod pa kaže v svojem razmerju do zemlje, da je zemlja ona kri, ki teče po njem, ona kost, ki ga drži pokoncu, da sta on in zemlja eno. Narod tega ne kaže samo s svojim gladom za zemljo, ampak tudi z ono obupno, besno krčevitostjo, s katero se drži vsak svoje zemlje. Ali ni čudno, da zadene baš onega, ki prestavi mejnik, najhujša izmed vseh kazni, kar jih more izreči narodova sodba: še po smrti nima miru in ponavlja venomer svoj zločin.

Iskati prvotne vire te narodove temne zavesti, ali pokazati vsaj nje delovanje v vsej njeni grandiozni brutalnosti — gotovo mikavna naloga za pisatelja, ki opazuje svoj narod in razmišlja nad njim. Nekoliko tega spoznanja zablesti tudi *Mešku*: „Prej si izkašlja dušo, ko bi dal ped zemlje“ — „ko bi prodajali njive kakor jajca ali vsaj kakor teleta“, tako umuje v uvodu, to pa je tudi vse. In vendar je porabil mnogo strani, da bi motiviral ta *Petkov* „pijani pohlep“; njegova motivacija pa je medla in značilna. Razlogi, ki jih navaja, so vzeti iz katekizma in iz literarne manire onih ljudi, ki jim je vas in življenje na vasi samo nekaka estetična idila. Satan je zmotil *Petka* — tako nam dokazuje *Meško* — tisti satan, ki je po noči „napeljal najlepše lunine žarke ravno čez njivo, da je

kar blestela od srebra. Najsijajnejšo srebrno tkano preprogo je spletel in razgrnil med njivo in Matijevo bajto.*

Kje neki! Satana dela naš kmet odgovornega samo tedaj, kadar se mu kaj ponesreči, sicer pa je ubogi vrag našemu narodu, kakor vsem drugim, vseskozi le pomilovanja vredna, nerodna, topoglava para, ki jo prekane vsak, nekoliko prebrisan mlinar ali kovač. Takšnega „ubogega vraga“ je baš Meško opisal v drugi črtici, toda ravno v tej knjigi (str. 64—67). In tista srebrna preproga, ki jo stke satan iz luninih žarkov in razprostre nad sosedovo njivo, da bi zamamila Petka, ne more zamamiti nobenega kmeta, ker je ne vidi. Nad takimi rečmi imajo svoje dopadenje samo ljudje, ki obvisijo na zunanostih, lepih, nenavadnih, genljivih, ki pa nimajo oči, da bi videli globlje, kjer koreninijo enotni vzroki vseh teh prikazni, ki nimajo dovolj organsko sklepačnega uma. Med nje spada očitno tudi Meško.

Tak pisatelj, ki vidi v svetu in življenju samo nekako estetično idilo, mora priti v neprimerno, kadar bi naj opisoval močne afekte ali hude udarce usode; za takšne reči nima receptivnega organa niti primernih tehničnih sredstev. V vsakem takem slučaju dobimo od takega pisatelja primitivno ekspozicijo in mehaničen razvoj dejanja, ker njegove oči ne dosežajo globine, kjer leže skupni izvori in korenine. Tak pisatelj se spotakne ob najvsakdajnejši reči. Petek je dobil njivo; ker pa mora — kakor v katekizmu! — promptno krivdi slediti kazni, se maščuje njiva takoj prvo jesen. Pa kako! Ajda je zrela; naprošene so že tri žanjice, toda v noči pred žetvijo pritisne slana in „Ostala je le poparjena slama in pleve.“ Vsak kmet, ki vé, da zreli ajdi slana ne škoduje, se bo nasmehnil temu Meškovemu stavku in temu praznemu „maščevanju“.

Nič boljša ni „Starka“. Taka sladka idila, cel koš literarnih bonbonov, toda v znanih oblikah, v znanih zavitkih, z znanimi verzi, z okusom, ki nam je tako znan, da nam že od daleč preseda. Brez vsake finese, brez vsake delikatnosti. In ta učitelj Ivan Slemen, ta „blagi“ Ivan, tako blag, da že ni več naiven. V „Njivi“ je sedanja vojna porabljena kot komodni „deus ex machina“: Petek pade v Karpatih. V „Starki“ pa imamo enak mehanični trik: grajska gospoda, ki se pojavi naenkrat in pomaga pospešiti konec te vrste tragedij. V drugem delu „Starke“ si je Meško očitno opomogel; popolnoma pa se vendar ni otrešel slabosti, ki ga kazi. Namestu da bi nam postavil te ljudi pred oči in na njih besedah in dejanjih pokazal, kako nežni so in kako zelo jih vsled tega nesreča zadene, nam venomer dopoveduje in dokazuje, pa se mu le redko posreči, da nam res kaj dokaže.

Ni dvoma, da je pri nas mnogo ljudi z enakim čustvenim in umskim ustrojem, ki bodo to Meškovo knjigo brali s popolnim užitek. Človeka pa, ki išče pri avtorju nekaj več, ki od njega pričakuje, da bo občinstvu nekaj *dajal*, ne pa se mu *udajal*, ta knjiga ne bo mogla zadovoljiti.

Še dvoje stvari za nameček: lokali „pri njiju“, „na naju (!)“ so vkljub Breznikovi slovnici nepravilni; stavki, kakor „Videl bi rad, kaj *da* imajo notri“, „raveden je bil, kaj *da* piše“ pa vkljub Cankarjevi maniri neslovenski. Dalmatin in narečja, v katerih danes dual še živi, imajo samo „nama“, seveda tudi Meškovo narečje; omenjeni stavki pa po sili kopirajo konjunktiv latinskih odvisnih stavkov! To konstruktivno je pri nas zasejal pouk v latinščini; baš zaradi tega se mi je ta ciceronijanska korektnost pri Cankarju zdelo vedno nekaj — kurioznega.

Dr. Jož. A. Glonar.

Aleš Ušeničnik: Knjiga o življenju. Leonova družba je izdala za leto 1916 dragoceno zbirko četverih knjig, med njimi „knjigo o življenju“, katero je spisal dr. Aleš Ušeničnik, znan pisatelj-filozof. Ker pač mora vsakega izobraženca zanimati problem življenja, posebno še sedaj, ko življenje takorekoč izgublja vsako vrednost, zato se seznanimo z rešitvijo, katero nudi in tolmači imenovana knjiga! Razdeljena je na tri poglavja: dvom, blagovest in zmisel življenja, ter obsega prvo poglavje 11, drugo 7 in tretje zopet 11 odstavkov. Z živo plastiko nam pisatelj opisuje skrb in žalost našega življenja, da v nas vzbudi dvom: je-li življenje vredno življenja, ni-li sama prevara in nesreča. V resnici je pesimistom le težko breme, katero jih sili logično do — samomora. Optimistom pa kaže življenje svojo resnost, posebno v нравnih zadevah, a objednem jim obeta ter pripravljajo obilo veselja. Drugim zopet življenje ne pomeni nič ter živé od danes do jutri. Eno pa je gotovo: vsi hočejo živeti in sicer srečno živeti. Hrepenenje po sreči je vsem ljudem globoko vkoreninjeno ter kaže človeška narava neizbrisljivo sled prirojenega nagona po sreči. Moderna veda, izkustvena (empirična) in teoretična s filozofijo vred ne ve in ne da pravega odgovora na vprašanje, kaj je resnica življenja, kaj njega zmisel. Vsi upi materializma, idealizma in monizma, najti življenja zmisel v športu, uživanju, znanstvu in umetnosti, notranjem izpopolnjenju, razvoju, kulturnem napredku, altruizmu ter v socialni blaginji itd., so se izjalovili ter končali z obupnim — agnosticizmom. Zabloda onega, ki išče resnice v moderni vedi, je primerjati zablodi v „Gluihi lozi“ pošastnih Gorjancev, odkoder ni izhoda, ni rešitve. Laž življenje ne more biti, mora biti le — resnica. In ta tudi je. Neutešno kopnenje našega srca po sreči ter globoka zavest o odgovornosti našega življenja namreč nam kažeta sled resnice in cilj našega življenja, ki leži v neskončnosti, večnosti. Za smrtnim življenjem nastopi posmrtno, za svoje življenje smo odgovorni Bogu, „početku in cilju vsega, kar je“. Moderna veda je izgubila zmisel za pravo rešitev življenjskega problema, ker je „izgubila pot k Bogu“. Pravi Bog pa je le krščansko-katoliški, je Kristus, ki na en mah razreši uganke vseh resnic. Brez Njega „življenje ni življenje“. In vera vanj je edino prava zveličavna, od nje živi — človeštvo ter prihaja blagovest življenja, ker drugega ne preostaja kakor „vera ali propast“. Še le po katoliški veri dobi življenje svoj pravi zmisel: je pripravna za posmrtno življenje, je „pot v ljubo domačijo“, „boj za večno zmago“, „služba in slava božja“. Iz tega najvišjega vidika izginejo vse uganke. Celo prastari, skrivnostni problem: odkod zlo na svetu, odkod greh in kam z grešniki, more katoliška vera razložiti. Katoliška vera ne odvrta ljudi od tega sveta, pač pa v njej doživljajo obilo prave, neizkaljene radosti. Ona edina ozarja vse ideale vede, umetnosti, нравnosti in vere z veličastno lučjo, zakaj Bog je absolutna resnica, dobrota in lepota.

To je na kratko vsebina knjige, kateri sta na koncu pridejana obširen izkaz o literaturi ter kratek tolmač filozofičnih izrazov v abecednem redu. Kaj naj poreče objektivna kritika o knjigi, ki nosi tako enostaven, a vendar važen naslov? Zaman iščemo v njej mehanistične ali pa vitalistične razlage življenja, zaman kaj o življenju kot prapojavu vseh drugih, katerega delni pojavi so znanost, нравnost in kultura. Sicer nič čudnega, ko je že Aristotel trdil v svoji psihologiji: pojem življenja je mnogoličen. Da, vsebina tega pojma je bujno pestra, prav po kameleonsko izpreminja svojo barvo! Dr. Ušeničnik umeva pod resnico življenja njega zmisel, pomen; on ne išče torej vzročnih vezi med življenjskimi činitelji, ne razlaga fizikalno-kemičnih in psihičnih pojavov, pač pa tolmači

življenje, kar je edino metafizično mogoče (Paulsen). Kategorično zatrjuje: moderna veda ne pozna pravega zmisla življenja. Gotovo ne, dokler je moderna veda le veda pojavov, kakor misli dr. Ušeničnik, ki si najbrž Kanta predstavlja kot glavnega zastopnika te vede! A Kant s svojim fenomenalizmom je — bil. In tudi pozitivizem (Mach — zanikanje metafizike) je lani umrli Külpe s svojo bistro kritiko za vedno izpodrinil iz območja moderne vede. Moderna veda ni le veda pojavov, ki bi ne poznala transcendentnega sveta. K njej pripada tudi empirična metafizika, ki porablja le empirično metodo, spekulativni (apriorični) metafiziki je že Kant izpodnesel tla, ker se je opirala na napačno, apriorično metodo. Če pa moderna veda priznava metafiziko, mora se baviti tudi s tolmačenjem življenja, katero vprašanje spada pod njeno okrilje. In to se v resnici godi! Sicer ne najdemo še enoglasne in edine rešitve, kar pa se ve nobenega znanstvenika ne more strašiti; saj se podobno godi drugim enakim, temeljnim problemom. Končno pa dr. Ušeničnik sam priznava, da je že Aristotel nekako poznal zmisel življenja s trditvijo: „biti bolj in bolj človek“. Nekaj podobnega najdem v knjigi znanega biologa-filozofa: „Die Wissenschaft vom Leben“, kjer pravi na koncu: „Und das große Ideal, das sich der Mensch zu stellen hat auf Grund seiner Einsicht in das Wesen des Lebens, das ist das, Mensch zu sein. Nicht den Übermenschen laßt uns schaffen, sondern den Menschen!“ In Schiller se je slično izrazil: Živeti cilj življenja je edin (Ist Leben doch des Lebens höchstes Gut).

Iz tega je jasno, da tudi druga glavna trditev dr. Ušeničnika: samo katoliška Cerkev uči pravi zmisel življenja, v tej kategorni obliki ne more držati. Opira se pri tem pred vsem na nravnost, ki se oglašča v vesti, „glasnici božjega zakona.“ On trdi, da človek z načelom zadostnega razloga spozna eksistenco Boga, duše in posmrtnosti, da celo, „prava veda in filozofija to potrjuje in znanstveno dokazuje“. Nasproti temu trdim, da takih znanstvenih dokazov ne poznam, zakaj Kant sam je te dokaze ovrgel. A tudi človeška vest je samostojna, neodvisna od vernosti, se lahko po svoje razvija, je celo v nekem oziru neodvisna od svetovnega nazora, kakor enako vera. Tudi ni res, da bi nravnost bila le fraza, če ni Boga, ker nasprotuje dejstvu. Gotovo pa je, da je vernemu človeka marsikaj resnica, kar ne velja splošno za vse druge. In tako bo vernik čital s hvaležnostjo to knjigo, ki je pisana v lepem, s pesniškim zanosom navdahnjenim jezikom. Ob enem mi prija tudi empirična metoda, s katero skuša pisatelj uveljaviti svoje trditve. Znanstvenik pa bo v njej strogo ločil, kar je znanstveno dokazanega od tega, kar le vera uči.

Dr. Simon Dolar.

Pedagoški Letopis za leto 1915. XV. zvezek. Na svetlo daje „Slov. Šol. Matica“ v Ljubljani. Uredil H. Schreiner. Ljubljana 1916. — Pozno, vsled sedanjih razmer vsekakor opravičljivo, so izšle publikacije „Slov. Šol. Matice“ za leto 1915, ki obsegajo tokrat poleg Bežkovega „Občnega vzgojeslovja“ samo še običajni „Pedagoški letopis“. Na uvodnem mestu prinaša pregledno J. Schmoranzrjevo poročilo o „Sodelovanju učiteljstva pri svetovni vojni“, kjer poleg splošnega statističnega pregleda imenoma navaja vse padle in odlikovane slov. profesorje, učitelje in učiteljske za dobo do konca 1915.

Edini članek, ki ga obsega publikacija, je H. Schreinerjev „Mladinsko skrbstvo, oziroma mladinska zavetišča“. Kdor pozna in ceni Schreinerja kot pedagoškega pisatelja, bo s tem spisom precej neprijetno razočaran, ker je pisan zelo površno in v skrajno konservativnem duhu. O vprašanju samem se je zadnjih deset let drugod že pogosto in temeljito razpravljalo ter tudi marsikaj pozitivnega ukre-

nilo v t. zv. sirotinskih svetih, društvih za otroško varstvo, pri mladinskih sodiščih, predvsem pa v zasebnih ustanovah in organizacijah, ki živahno in blagodejno delujejo v najrazličnejših oblikah. Ker je pa tu vsak večji uspeh odvisen največ le od močnih denarnih sredstev, vse te organizacije seveda niti od daleč niso mogle rešiti tega vprašanja, ki postaja od dne do dne bolj pereče, zato nam vlada že nekaj časa obljublja moderen zakon o mladinskem varstvu, ki bi poskrbel poleg drugega tudi za potrebna sredstva. Schreinerjevo poročilo nas hoče seznaniti z vzroki moralne propalosti zanemarjene mladine ter z današnjim stanjem njenega varstva, žal, da v vseh točkah pomanjkljivo. Po dolgem uvodu preide k nepovoljnemu razmerju med šolo in domom, kjer razpravlja (po Kerschensteinerju) najpreje o — bojazljivih, — malomarnih, — (vzgojo) posredujočih in — preudarnih starših, potem se pa dotika namena ljudske šole in socialne pedagogike. Tu trdi: Država brani vse naše gmotne in duševne dobrine. Te dobrine nadkriljujejo narodne dobrine. Z njimi se morajo torej meriti in po njih se morajo ceniti tudi narodne dobrine, ki se jim morajo podrežati (str. 31). Za sociologa pač važno razkritje. A marsikateri starši bodo debelo gledali, da g. pisatelj skoro na vsaki drugi strani trdi, da je v prvi vrsti pobožnost staršev pogoj za vzajemno dopolnjevanje in za dobro razmerje šole in doma. Prav tako nikakor ni namen šole in vzgoje, da bi pripravljalo mladino za pobožne vernike te ali one konfesije, vzgajati jo mora za življenje, za koristne člane človeške družbe, tu pa igra pobožnost, prejemanje sv. zakramentov i. t. d. kaj majhno vlogo. Dandanes bi se pač tudi na Slovenskem že lahko tiskala pedagoška razprava brez take primesi in navlake. Nato poroča g. pisatelj o namenu in ustroju deških zavetišč, domov, zaposlovalnic in podobnih naprav, ki niso največje važnosti le za pedagoge, ampak za vsakega narodnega in socialnega delavca. Izvajanja se v svoji abstraktnosti prav nič ne ozirajo na naše domače razmere in potrebe. Mnogo več nam v tem oziru pove celo letošnji sešitek Bežkovega „Občnega vzgojeslovja“, kojega namen je, vprašanje le teoretično razmotrivati. Za oddelkom „Selci in stezosledci“ (Wandervögel und Pfadfinder) govori gosp. pisatelj končno še o „Vojaški pripravi mladine in domovinski vzgoji“. Na dolgo in široko nas prepričuje o njeni potrebi, končno pa pobije ves svoj trud z obširnimi F. W. Foersterjevim citatom.

Tretji del knjige tvori M. Pirčevo „Poročilo o delovanju „Slov. Šol. Matice““ za l. 1915, iz katerega bi sklepali, da je odbor položil pred leti nameravano mladinsko izdajo slov. klasikov ad acta, če ne celo pozabil nanjo. Sicer se nam pa ta obeta sedaj od druge strani. Dimnikovi računski zaključki nam povedo, da je Matično denarno stanje ugodno, njegov imenik društvenikov pa, da ima 761 članov.

Fran Erjavec.

Zastonjkarji. Dobil sem oni dan prav uljudno povabilo, da naj napišem kaj lepega „za dober namen“. Nič ne lažem, da tolike časti in hvale, kakor so mi jo zapeli v tistem pismu, še nisem ne slišal, ne bral nikoli poprej. Te nezasluzene glorijske migljajoči repček pa je bil, da naj pišem zastonj. Nikakšna mila prošnja ni to bila, temveč bilo je trdno pričakovanje, bila je vera v stvar, o kateri je sploh vsak dvom izključen, zoper katero bi vsak upor bil smrten greh. Jaz nisem ne pisal, niti ne odpisal; in prepričan sem, da me zdaj ti bofri „dobrega namena“ smatrajo za pusteža brez srca in brez idealov. — Čisto osebno, v hiši, je stvar zame in pač za vsakogar med nami brž odpravljena: prijatelj, če si v sili, ná, še sukno si vzemi! — Ali to je, da stvar ni osebna, temveč da je hudo očitna in da izvira iz nečistih studencev. — Tisti dobrotnik, ki se mu je zdelo naravno in

pravično, da poetje pojejo zastonj zanj in za njegov dobri namen, prav gotovo ni bil poprej stopil v papirnico, v tiskarnico in v knjigovoznico: „Daj mi, o rodoljub, papir zastonj, stavce zastonj, platno zastonj — za dober namen!“ Prav gotovo ni bil stopil k njim, ker je sam natanko občutil, da bi mu ne bili dali ne papirja, ne stavcev, ne platna, temveč vse kaj drugega. K poetom pa je šel in si spotoma ni kar ničesar mislil; šel je; in če si je vendarle kaj mislil, ga je ta misel milo po-božala po srcu ter mu rekla, da opravlja zaslužno delo za narod in za človeštvo sploh. — Ali vse to je le zunanja plat te nevšečne stvari. Poglavitno je, da ta dobrotnik, ki je nameraval uganjati dobrotljivost na stroške poetov in njih umetnosti, ni edini svoje sorte, temveč da je storil nekaj čisto naravnega, razumljivega in navadnega, ravnal zavedno ali nezavedno v zmislu in po šegah svoje in prejšnje dobe. Po šegah svoje in mnogotere prejšnje dobe je ravnal dobrotnik, ko je smatral umetnikovo delo za golo potrato časa, za otroško igračkanje, ki se podá resnim ljudem le ob posebno veselih urah, ob praznikih, godovih in svatbah ter je zatorej očitno znamenje neresnega, izgubljenega, za vsako pametno reč nesposobnega človeka, če se ukvarja z umetnostjo noč in dan, od konca do kraja, in se ne zmeni za nobeno koristno opravilo. Advokat, duhovnik, profesor, uradnik, sploh človek uglednega stanú . . . o, če ob uri, ko ga ne teži peza podnevnega dela, izžgoli pesemco ter jo pošlje med ljudi, je zaslužen delavec za narodovo kulturo in narod mu je hvaležen, bodisi že pesemca kakoršnakoli. Če se mlad človek zamakne v hčerko božjo, pozabi na vse drugo, služi edino le nji ter nazadnje umrje za jetiko in od vsega hudega, je senca, ki gre mimo in ni vredna spoštovanja, bodisi njegovo delo že kakoršnokoli. Tako je sodil oče Bleiweis in tako sodijo še dandanašnji vsi, ki so njegovi pravi dediči; teh dedičev ter njih otrok in vnukov pa je med nami brez števila. Navidez je v taki sodbi in v takem razlikovanju široko zevajoče protislovje. Navidez le! Kajti v resnici je v tem razlikovanju pravo jedro njih naziranja o umetnosti in o duševni kulturi naroda: umetnik ni delavec po svojem stanu in poklicu, umetnina ni delo, ki ga je treba pošteno plačati, kakor vsako drugo delo, temveč umetnik je nekakšne vrste vaški šaljivec, njegovo delo pa je pisana igračka, brez katere pameten človek lahko izhaja. — Toda na tej steni tudi še ni kljuka, na katero je treba obesiti to staro, zakrpano suktnjo. — Duh očeta Bleiweisa je živel tudi v Koseskem in živi v Koseskega dedičih, zastonjkarjih. Po mojih mislih so zastonjkarji hujši grešniki od dobrotnikov. Delavec, ki zavrže svoje delo, ga ponuja brez plačila, tak delavec ne spoštuje svojega dela in res je to njegovo delo ponavadi le toliko vredno, kolikor ga ceni delavec sam. Tako ravnanje nikakor ni osebna stvar zastonjkarja. Z njim pohujšuje dobrotnike, ter jim daje potuho v njih nazorih o umetnosti in umetnikih. Obenem pa tudi škoduje resničnim umetnikom, ker spravlja njih pošteno delo ob tržno ceno; nič se ne razlikuje od fabriškega delavca, ki iz ponižnosti, ali pa iz neumnosti dela napol zastonj, dokler ga tovariši po vsej pravici ne vržejo na cesto. — Zastonjkarstvo je eno izmed znamenj nekulture; zato je čas, da mu napravimo konec enkrat za vselej. —

I. C.

: Splošno kreditno društvo :

r. z. z o. z. v Ljubljani.

Hranilne vloge na knjižice in v tekočem računu se obrestujejo po $4\frac{1}{2}\%$ od dne vloge do dne dviga. Na razpolago so domači hranilniki. Rentni davek plačuje zadruga sama.

Posojila se dajejo na hipoteke, zastavna pisma, osebni kredit, vrednostne listine (efekti), predujmi na lombard pod zelo ugodnimi pogoji.

Menice se eskomptujejo po razmerju bančne obrestno mere.

Telefon št. 120.

Ček-konto poštne hranilnice št. 45.156.

OMLADINA.

Nova publikacija „OMLADINE“:

ALOJZIJ GRADNIK: **Padajoče zvezde.**

Cena v platno vezani knjigi K 3.50.

Dobi se po knjigarnah ali „OMLADINA“, Ljubljana,
poštni predal 87.

„Tedenske slike“

so najboljši in najzanimivejši
slovenski ilustrirani tednik.

„Tedenske Slike“ stanejo: celoletno 12 kron, polletno 6 kron, četrtletno 3 krono in mesečno 1 krono. Posamezne številke se dobe po trafikah, knjigarnah in na kolodvorih izvod po 24 vinarjev.

Naročite si „Tedenske Slike“.

Zahtevajte povsod „Tedenske Slike“.

Priporočamo

„Narodno knjigarno“

v Ljubljani, Prešernova ulica št. 7.

Priporočilo častitim naročnikom „Ljubljanskega Zvona“.

Največja zaloga raznovrstnega papirja, kancljskega, ovijalnega, raznih šolskih in pisarniških potrebščin. Razglednice en gros en detail.

Velika knjigoveznica, v kateri se izdeluje od najpriprostejše do najfinejše vezi. Originalne platnice in vezi za razne hranilnice in posojilnice.

Tisek na trakove, razne reklamne table v zlatu, aluminijumu i. t. d., passepartout v mnogovrstnih izpeljavah. Tisek na žalne (pogrebne) trakove se takoj izvrši.

— Tvorница papirne in kartonažne industrije J. BONAC SIN, Čopova ulica, Ljubljana. —

Vljudno priporoča

Ivan Bonač.

Knjigarna
L. Schwentner
v Ljubljani
Prešernova ulica št. 3.

priporoča sledeča dela slovenskih pesnikov :

- Aleksandrov :** *Pesmi in romance*. Broš. 3 K 50 h, eleg. vez. 5 K.
- Aškerc A. :** *Zlatorog*. Planinska pravljica iz Trente. Eleg. vez. 3 K.
- Aškerc A. :** *Mučeniki*. Slike iz naše protireformacije. Broš. 3 K, v platno vez. 4 K 50 h, v usnje vez. 6 K.
- Aškerc A. :** *Junaki*. Epske pesnitve. Broš. 3 K, v platno vez. 4 K 50 h.
- Aškerc A. :** *Jadranski biseri*. Balade in romance slovenskih ribičev. Broš. 3 K, eleg. vez. 4 K 50 h.
- Aškerc A. :** *Akropolis in piramide*. Poetični sprehodi po Orientu. Broš. 3 K, eleg. vezano 4 K 50 h.
- Aškerc A. :** *Pesnitve*. Peti zbornik. 1904—1910. Broš. 4 K, eleg. vez. 5 K 50 h.
- Cankar Ivan :** *Erotika*. II. izdaja. Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K 20 h.
- Jeraj Vida :** *Pesmi*. Broš. 1 K 60 h, eleg. vez. 2 K 60 h.
- Kette Dragotin :** *Poezije*. Druga pomnožena in ilustrovaná izdaja. Broš. 4 K, eleg. vez. 5 K 50 h.
- Kette Dragotin :** *Poezije*. Ljudska izdaja. Broš. 1 K 80 h, vez. 2 K 50 h.
- Poljanec Ljudmila :** *Poezije*. Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K.
- Prešernove poezije**. Uredil A. Aškerc. Drugi natisk. Pantheon-izdaja v usnje vez. 3 K 60 h.
- Župančič Oton :** *Caša opojnosti*. Drugi natisk. Broš. 2 K, eleg. v usnje vez. 3 K.
- Župančič Oton :** *Cez plan*. Drugi natisk. Broš. 2 K, eleg. v usnje vez. 3 K.
- Nadalje priporoča svojo bogato zalogo slovenskih in nemških knjig, ter sprejema naročila na vse leposlovne liste.

POSOJILNICA V CELJU Narodni dom

sprejema **hranilne vloge**

daje **posojila na hipotekarni in osebni kredit.**

Stanje hranilnih vlog 9 milijonov.

— Stanje lastnega premoženja 460.000 kron. —

JADRANSKA BANKA

PODRUŽNICA LJUBLJANA.

Delniška glavica: K 8,000.000.—. Rezerve: okrog K 1,000.000.—.

SPREJEMA: Vloge na knjižice in jih obrestuje po čistih 4%.

Vloge na tekoči in žiro račun proti najugodnejšemu obrestovanju.

KUPUJE IN PRODAJA: Devize, valute, vrednostne papirje itd. in srečke c. kr. razredne loterije.

Centrala:
Trst.

Podružnice:
Dubrovnik
Dunaj
Kotor
Metković
Opatija
Spijet
Šibenik
Zader

ESKONTIRA: Menice, devize, vrednostne papirje itd.

IZDAJA: Čeke, nakaznice in akreditive na vsa tu- in inozemska mesta.

DAJE PREDUJME: na blago, ležeče v javnih skladiščih.

PREVZEMA: Borzna naročila in jih izvršuje najkulantneje.

Brzjavni naslov: JADRANSKA.

Telefon št. 257.

Nogavice, pletenine, perilo in drugo različno v to stroko spadajoče blago

kupite najceneje v specialni trgovini

A. E. SKABERNĚ, Ljubljana.